

Rapport

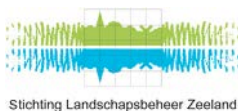
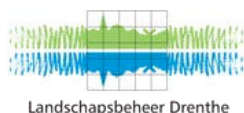
Quick scan Groenblauwe Dooradering
in het Agrarisch Gebied

2 juni 2026

De landschapsorganisaties

Colofon

Opdrachtgever en financier:

Ministerie van LNVN (Alfred IJl)

Projectleiding en eindredactie:

Saskia De Mol van Otterloo
(LandschappenNL)

Project- en redactieteam:

Carlo Braat (Coördinatiepunt
Landschapsbeheer Brabants Landschap)
Dennis Worst (Landschapsbeheer
Friesland)
Gerke Brouwer (Landschap Overijssel)
Hein Pasman (Landschap Erfgoed Utrecht)

Begeleidingsgroep:

Carolien Borggreve (Ministerie van LNVN)
Aard Mulders (Ministerie van LNVN)
Margot Huurdeman (Ministerie van LNVN)
Dolf de Groot (Ministerie van LNVN)
Suzan Brand (Provincie Overijssel)
Karien van Veggel (Provincie Zeeland)
Astrid Manhoudt (BoerenNatuur)

Fotografie:

Carlo Braat, Richard Slagboom, Geert
Schoenmakers, Gonny Sleurink,
Landschapsbeheer Friesland, Floris
Scheplitz

Ontwerp en opmaak:

Deborah van Harten (LandschappenNL)

Uitgave:

Juni 2026

Samenvatting	4
1. Inleiding	8
1.1 Aanleiding	9
1.2 Opdracht en onderzoekaankpak Quick Scan GBDA	10
1.3 Werkwijze	11

2. Groenblauw Dooradering: even terughalen	12
2.1 Wat is GBDA?	13

3. Resultaten Quick Scan GBDA	17
3.1. Beleid en regie rond GBDA	18
3.1.1 Internationaal beleid	18
3.1.2 Nationaal beleid	18
3.1.3 Provinciaal beleid	20
3.1.4 Beleid en regie: ervaringen uit de praktijk	21
3.1.5 Beleid en regie: conclusies en aanbevelingen rondom GBDA	24
3.2 Rollen en taken van organisaties in het veld	25
3.3 Samenwerking	29
3.4 Instrumenten en regelingen	35
3.5 Kennis en monitoring	44
3.5.1. Kennis	44
3.5.2 Monitoring	46

4. Eindconclusies en Aanbevelingen	48
Bijlage 1: Resultaten inventarisatie BoerenNatuur	53
Bijlage 2: Areaal agrarisch natuurbeheer	56
Bijlage 3: Overzicht regelingen voor groenblauwe dooradering	57

Samenvatting

Dit rapport beschrijft de resultaten van een Quick Scan naar de huidige uitvoeringspraktijk van groenblauwe dooradering (GBDA) in het agrarisch gebied in Nederland. De Quick Scan is door LandschappenNL in samenwerking met een aantal landschapsorganisaties uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van LNV naar aanleiding van de extra structurele middelen die het kabinet beschikbaar heeft gesteld voor het agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Bij deze uitbreiding ligt de nadruk op zwaarder en meer geclusterd beheer en zal versterking van de groenblauwe dooradering een essentiële stap zijn. Deze uitbreiding vraagt om versterking van het uitvoeringsstelsel.

Dit rapport is gebaseerd op een bureaustudie, een enquête onder de provinciale landschapsbeheerorganisaties inclusief gesprekken en een aantal verdiepende dialoogsessies met stakeholders. Doel van de Quick Scan is inzicht te krijgen in het beleid rond GBDA en de uitvoering daarvan, zoals wie heeft de regie, hoe verloopt de samenwerking, welke instrumenten en regelingen zijn er, en wat is de stand van kennis en monitoring rond GBDA. Als aanvulling hierop heeft BoerenNatuur een korte inventarisatie gedaan bij de agrarische collectieven. Op basis van de - vergelijkbare- uitkomsten van beide onderzoeken staan in het rapport een aantal aanbevelingen die de uitvoering van GBDA een impuls kunnen geven op nationaal en provinciaal niveau en de uitvoering kunnen versterken.

Groenblauwe dooradering is gedefinieerd als een fijnmazig netwerk van natuur- en landschapselementen met voldoende ecologische kwaliteit die ons (cultuur)landschap in belangrijke mate vormgeven, zoals houtwallen, singels, poelen, sloten en kruidenrijke akkerranden, en die bijdragen aan biodiversiteit, waterkwaliteit, klimaatadaptatie, koolstofopslag en landschappelijke kwaliteit.

Beleid en regie

In de Europese biodiversiteitsstrategie voor 2030 is het streven opgenomen om 10% van het agrarische gebied in te richten met landschapselementen.

Deze ambitie werd overgenomen in het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Met het intrekken van het NPLG door het vorige kabinet, is deze landelijke ambitie gesneuveld. De realisatie van 10% GBDA is daarmee op dit moment geen doelstelling van rijksbeleid. Het ontbreekt ook aan een samenhangend beleidskader dat vastlegt hoe het Rijk aan de realisatie van GBDA wil werken, wat de prioriteiten zijn, en welke middelen daarvoor beschikbaar zijn. Ook ontbreken kaders die vastleggen wat onder GBDA wordt verstaan, welke elementen meetellen en welke kwaliteitscriteria daarvoor gelden. Maatregelen gericht op aanleg en beheer van GBDA zijn in het Rijksbeleid terug te vinden onder verschillende beleidsterreinen, zoals het Agrarisch Natuurbeheer, de implementatie van de Natuurherstelverordening (NHV), Basiskwaliteit Natuur en de Bossenstrategie.

Vrijwel alle provincies hanteren in hun beleid de ambitie om 10% GBDA te realiseren tot 2050, maar de mate waarin deze ambitie is uitgewerkt, verschilt sterk. In veel provincies ontbreekt –net als bij het Rijk –een concreet uitvoeringsplan met heldere doelen, prioriteiten en middelen. De regie op de realisatie van GBDA wordt vaak gedeeld tussen meerdere partijen, waardoor onduidelijkheid ontstaat over verantwoordelijkheden en sturing. Daarnaast schiet de handhaving door gemeenten op het behoud van bestaande landschapselementen tekort, waardoor verlies van bestaande GBDA optreedt.

Rollen en taken in het veld

Bij aanleg, herstel en beheer van GBDA zijn meerdere partijen betrokken, waaronder agrarische collectieven, waterschappen, gemeenten, landschapsbeheerorganisaties en lokale initiatieven. Agrarische collectieven richten zich primair op het beheer en behoud via het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb), maar hebben soms ook een rol bij de aanleg.

Landschapsbeheerorganisaties vervullen vooral een adviserende en uitvoerende rol bij aanleg en herstel, met name bij particuliere grondeigenaren, en fungeren vaak als intermediair tussen beleid en de uitvoeringspraktijk. De rol- en taakverdeling is in veel provincies niet formeel vastgelegd, wat kan leiden tot overlap, een inefficiënte inzet van mensen en middelen, of langs elkaar heen werken.

Samenwerking

De samenwerking tussen lokale partijen op projectniveau wordt over het algemeen als positief ervaren en is vaak pragmatisch en bottom-up georganiseerd. Tegelijkertijd ontbreekt in meerdere provincies een structurele, langjarige samenwerking op strategisch en programmeringsniveau. Er is behoefte aan gezamenlijke planvorming en afstemming aan de voorkant over prioriteiten, gezamenlijke uitgangspunten en de inzet van instrumenten en middelen, bijvoorbeeld via provinciale platforms of coördinatiepunten waarin kennis, capaciteit en middelen worden gebundeld. De provincie zou een stimulerende rol moeten pakken in het versterken van deze samenwerking. Daarnaast is voldoende capaciteit bij de betrokken organisaties in het veld van belang om aan de uitvoering van beleid goed invulling te kunnen geven.

Instrumenten en financiering

De financiering van GBDA is versnipperd en bestaat uit een veelheid aan -soms tijdelijke- regelingen en of op specifieke landschapselementen.

Hierdoor is er vaak geen sluitende financiering voor het volledige traject van aanleg, beheer en daarmee de borging op de lange termijn. Met name het ontbreken van langjarige beheervergoedingen en de hoge overhead- en proceskosten vormen een belemmering voor deelname door boeren. De onzekerheid over het toekomstig beleid en de 'juridische' gevolgen voor de bedrijfsvoering, versterken de terughoudendheid bij agrariërs. Enkele provincies laten zien dat integrale subsidieregelingen en landschapsfondsen met langjarige beheercontracten wel effectief kunnen zijn.

Kennis en monitoring

Er is veel praktijkkennis aanwezig bij de betrokken organisaties, met name bij de agrarische collectieven en de landschapsorganisaties, maar de afstemming en gezamenlijke kennisontwikkeling kan beter. Er bestaat landelijk geen vastgestelde uniforme methode voor de kwantitatieve en kwalitatieve monitoring van GBDA. De monitoring van GBDA laat een versnipperd beeld zien en is vanuit verschillende doelen ingestoken. Onduidelijk is in hoeverre de monitoringsresultaten worden gebruikt voor bijsturing van beleid en uitvoering.

Conclusies en aanbevelingen

Er is bij een brede groep partijen veel enthousiasme om met GBDA aan de slag te gaan. Zij zien de intrinsieke waarde van het landschap en de bijdragen die GBDA aan de verschillende maatschappelijke opgaven levert. De landschapsbeheerorganisaties hebben jarenlange ervaring en bereiken vooral de particuliere grondeigenaren. Binnen deze organisaties is veel kennis aanwezig rondom GBDA. De agrarische collectieven, samenwerkend in BoerenNatuur, richten zich nu vooral op het beheer van bestaande GBDA en hebben soms ook een rol bij de aanleg.

De samenwerking tussen de landschapsbeheerorganisaties en de agrarische collectieven geeft een gemêleerd beeld op provinciaal niveau. Het ontbreken van goede regie, geld en een financieringsstrategie zijn op dit moment in de meeste provincies het manco om een impuls te geven aan de realisatie van nieuwe GBDA. Deze manco's worden ook gesignaleerd door de agrarische collectieven vanuit verschillende provincies. Wel zijn er ook heel veel mooie initiatieven en voorbeelden bij allerlei partijen in het agrarisch gebied te zien die vragen om verder uitgerold te worden. De realisatie van 10% GBDA kan echter alleen een noodzakelijke impuls krijgen als de regie, de samenhang in het beleid, de integrale financiering en de samenwerking bij beleidsvorming en uitvoering versterkt worden. Er is in het veld al veel kennis, betrokkenheid en uitvoeringskracht aanwezig. Versterking van GBDA vraagt om:

- Duidelijke beleidskaders op rijksniveau (zie ook Hoofdstuk Eindconclusies en Aanbevelingen);
- Een actievere regierol van provincies door uitwerking van een uitvoeringsprogramma;
- Verbetering structurele samenwerking tussen beleidsvormende en uitvoerende partijen en tussen de uitvoerende partijen -waarvan de agrarische collectieven en landschapsorganisaties de belangrijkste zijn- onderling; dit laatste kan de provincie stimuleren;

- Structureel budget vanuit overheden passend bij de doelstelling uit de Europese biodiversiteitsstrategie om 10% GBDA in Nederland te realiseren;
- Koppeling budget rijksoverheid aan een provinciaal uitvoeringsprogramma voor GBDA met bijbehorend budget;
- Voldoende capaciteit bij de uitvoeringsorganisaties om de uitvoering ook daadwerkelijk te kunnen oppakken;
- Omvorming contraproductieve wet- en regelgeving naar stimulerende regelgeving voor aanleg nieuwe GBDA;
- Ontwikkeling van integrale en langjarige financieringsinstrumenten/verdienmodellen die aanleg, beheer en behoud in samenhang ondersteunen.

Alleen dan kan GBDA effectief bijdragen aan het bereiken van meer landschappelijke kwaliteit, een betere biodiversiteit, en de water- en klimaatdoelen.

1. Inleiding

Dit Hoofdstuk start met het schetsen van de aanleiding van deze Quick Scan GBDA. Vervolgens wordt kort ingegaan op de rol van de provinciale landschapsbeheerorganisaties in relatie tot GBDA, en relevante eerdere studies en handreikingen rond GBDA die zijn verschenen. Daarna worden de opdracht en onderzoeksvragen voor de Quick Scan GBDA beschreven. Het hoofdstuk sluit af met de beschrijving van de werkwijze van het onderzoek, waaronder een bureaustudie, enquêtes en verdiepende gesprekken met provinciale landschapsbeheerorganisaties.

1.1 Aanleiding

In het voorjaar van 2025 heeft het kabinet besloten een stevige impuls te geven aan het Agrarisch Natuurbeheer (ANb): vanaf 2026 is jaarlijks ca € 200 miljoen extra aan structurele middelen beschikbaar om het agrarisch natuurbeheer uit te breiden en te versterken (Kamerstuk 36 725-XIV, nr. 3).

In de financiële bijlage van het Regeerakkoord is een investeringspakket van 20 mld gereserveerd met daarin een onderdeel Agrarisch Natuurbeheer¹. Het budget voor dit onderdeel stijgt van € 50 mln. in 2027 tot € 165 mln structureel vanaf 2031. Dit bedrag komt bovenop de € 200 mln aan extra structurele middelen.

In de Kamerbrief van 4 juli 2025 zijn de contouren van deze uitbreiding geschetst (Kamerstuk 33 576, nr. 460). De focus ligt daarbij op een uitbreiding van het areaal Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) van 105.000 ha naar indicatief 195.000 hectare in 2030. Het huidige beheer wordt voortgezet en versterkt, door een betere clustering van het beheer en een grotere inzet op zwaar beheer. Het voornemen is om de extra middelen uit het startpakket met prioriteit in te zetten in leefgebieden voor de grutto, en in gebieden rond stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden met aanliggende beekdalen en grondwaterbeschermingsgebieden. Ook komt er een sterkere nadruk op de versterking van de GBDA in deze prioritaire gebieden.

Een robuustere uitvoeringsstructuur vormt daarbij een onmisbare schakel. Daarom worden er ook middelen vrijgemaakt voor investeringskosten ten behoeve van de inrichting van gebieden, grondfaciliteiten en voor de versterking van de uitvoerende organisaties, kennisontwikkeling en

uitvoeringskosten. De contouren van het Agrarisch Natuurbeheer voor de komende jaren worden op dit moment verder uitgewerkt door Min LNV in overleg met de provincies.

De afgelopen jaren hebben provincies hun eigen aanpak ontwikkeld voor het beheren en versterken van de groenblauwe dooradering (hierna GBDA). Het Ministerie van LNV wil nu in kaart brengen hoe de uitvoering rond GBDA in het agrarische gebied er per provincie uit ziet om te bepalen welke versterking nodig is en waar maatwerk wenselijk is in het kader van de uitwerking van de inzet van extra middelen voor het agrarisch natuurbeheer. Inzicht in de huidige situatie is cruciaal om de juiste stappen richting een effectiever en toekomstbestendiger uitvoeringssysteem te zetten.

De rol van de provinciale landschapsbeheerorganisaties in relatie tot GBDA

De provinciale landschapsbeheerorganisaties, aangesloten bij het samenwerkingsverband LandschappenNL, hebben de afgelopen decennia een belangrijke rol gehad in de realisatie van GBDA. Zij zijn goed op de hoogte van wat er provinciaal speelt. Wat er goed gaat en wat aandacht behoeft. Het Ministerie van LNV heeft daarom aan LandschappenNL gevraagd om samen met de betrokken provinciale landschapsorganisaties een quick scan te maken van de bestaande uitvoeringssituatie in de provincies.

¹[Aan de slag: Bouwen aan een beter Nederland | Publicatie | Rijksoverheid.nl](#), p. 67

Wat zijn en doen de landschapsbeheerorganisaties?

De 12 provinciale landschapsbeheerorganisaties², aangesloten bij het Samenwerkingsverband LandschappenNL, vormen een landelijk dekkend netwerk van organisaties (i.c. Stichtingen). Ze zijn opgericht in de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw.

De organisaties zetten zich in voor het duurzaam behouden, versterken en ontwikkelen van het Nederlandse cultuurlandschap, met oog voor de samenhang tussen cultuurhistorie, landschappelijke kwaliteit, soortenbescherming en maatschappelijk gebruik. Zij werken samen met overheden, agrariërs, particuliere grondeigenaren en maatschappelijke organisaties, ondersteund door circa 80.000 vrijwilligers. De landschapsbeheerorganisaties combineren strategische en inhoudelijke expertise met uitvoeringskracht. Zij dragen bij aan kennisontwikkeling, het besef van waarde, ondersteunen beheer en zijn betrokken bij de realisatie en instandhouding van landschapselementen. Ook adviseren zij op verzoek een aantal provincies en gemeenten over hun landschapsbeleid. Binnen de opgave voor GBDA vervullen zij een rol op het snijvlak van beleid en uitvoering, en op het snijvlak van boeren, particuliere grondeigenaren en vrijwilligers.

Eerdere studies en handreikingen

De afgelopen jaren zijn er meerdere plannen, handreikingen en studies rond GBDA verschenen. De belangrijkste is het Aanvalsplan Landschap van

het Deltaplan Samen voor Biodiversiteit³, en diverse adviezen die als uitwerking van dit Aanvalsplan Landschap zijn opgesteld, zoals de Handreiking GBDA Nader Gedefinieerd, de Factsheet Doelbereik GBDA, het Advies Monitoring GBDA en het rapport Doordacht Dooraderd. Zij bevatten waardevolle informatie waarop deze quick scan een aanvulling is. Ook de Handreiking GBDA, Naar verweven Landbouw en Natuur, die in opdracht van de ministeries van VRO en LNV is opgesteld, bevat relevante informatie, zoals een hoofdstuk met financieringsstrategieën.

Naast deze adviezen is er onlangs ook een stakeholders- en issueanalyse door de RVO opgesteld, en heeft BoerenNatuur een korte inventarisatie uitgevoerd onder een aantal collectieven om informatie op te halen wat de ervaringen zijn met de huidige uitvoeringpraktijk.

Al deze rapporten samen geven aan hoeveel energie, enthousiasme en samenwerkingen er op dit moment in het veld rond GBDA bestaan. Dit rapport wil een bijdrage leveren aan de versterking van deze samenwerkingen, en de realisatie van GBDA een verdere impuls geven.

1.2 Opdracht en onderzoekaankpak Quick Scan GBDA

De opdracht van het Ministerie luidde als volgt:

Maak een analyse van de bestaande uitvoeringssituatie in de provincies gericht op landschapsversterking/-kwaliteit met GBDA met beheer op agrarische gronden en aanleg landschapselementen inhoudende:

² Er zijn 7 zelfstandige landschapsbeheerorganisaties, en 5 landschapsbeheerorganisaties zijn de afgelopen jaren gefuseerd met provinciale landschappen. Zij vormen binnen deze provinciale landschappen een apart organisatieonderdeel.

³ Zie [Aanvalsplan Landschap](#). Realisatie van 10% Groenblauwe Dooradering

- Een quick scan van de diverse regelingen, incidentele subsidies en instrumenten die er op dit moment per provincie bestaan gericht op landschapsversterking/-kwaliteit met GBDA met aanleg en beheer op agrarische gronden.
- Een verdiepende analyse hoe de financiering en samenwerkingsvormen tussen betrokken partijen, collectieven en overheden op dit moment georganiseerd is in een aantal (maximaal zes) “voorloper”gebieden verspreidt over verschillende provincies. Welke regionale verschillen zijn er, wat zijn de overeenkomsten, en welke uitdagingen lopen ze tegen aan? En wat biedt kansen voor toepassing in andere provincies?
- Stel op basis van bovenstaande analyse een advies met aanbevelingen op (op provinciaal, dan wel provinciegrensoverschrijdend of nationaal niveau) voor de verdere ontwikkeling en de implementatie van instrumenten gericht op landschapsversterking/-kwaliteit met GBDA met aanleg en beheer passend bij de ambitie die in [de Kamerbrief over uitwerking contourenbrief agrarisch natuurbeheer](#) staat verwoord.

1.3 Werkwijze

Om een eerste overzicht te krijgen van alle regelingen en subsidies gericht op landschapsversterking en GBDA op of nabij agrarische gronden, is een bureaustudie per provincie gemaakt. Dit leverde een eerste feitelijk overzicht van regelingen per provincie op. Om ook aanbevelingen op nationaal niveau te kunnen doen, is daarnaast bekeken wat het bestaande rijksbeleid rond GBDA is.

Dit overzicht is ter aanvulling en controle aan de provinciale landschapsbeheerorganisaties toegestuurd vergezeld van een enquête. In deze enquête zijn vragen opgenomen met betrekking tot de thema's 'regie en beleid'; 'rollen en taken van betrokken organisaties', 'samenwerking in het veld', 'instrumenten en regelingen' en 'kennis en monitoring.'

Ook is gevraagd naar knelpunten rond de realisatie van GBDA, wat goede voorbeelden zijn die mogelijk ook elders toepasbaar zijn en wat er naar de mening van landschapsorganisaties nodig is om de realisatie van GBDA te verbeteren en tot een succes te maken. De resultaten van de enquête zijn 1 op 1 met de provinciale landschapsbeheerorganisaties besproken. Met zes provinciale organisaties is een verdiepend gesprek gevoerd om scherp te krijgen hoe binnen deze provincies wordt samengewerkt aan GBDA en welke uitdagingen en successen er liggen. Wat zijn bijvoorbeeld de factoren die een regeling, samenwerking of instrument toepasbaar en werkbaar maken. Waar loopt samenwerking op vast? En wat biedt kansen voor toepassing in andere provincies en wat niet?

Als aanvulling op de quick scan vanuit LandschappenNL heeft BoerenNatuur een korte inventarisatie bij de agrarische collectieven uitgevoerd. In een belronde zijn de belangrijkste bevindingen vanuit de collectieven opgehaald (zie Bijlage 1).

Tot slot zijn de opbrengsten van de 12 provinciale enquêtes en gesprekken samengevoegd in dit rapport met daarbij de belangrijkste conclusies en aanbevelingen op hoofdlijnen voor het vervolg.

Het rapport heeft het karakter van een 'quick scan'. Voor de interviews en enquêtes zijn medewerkers van provinciale landschapsbeheerorganisaties gesproken. Dit betekent dat bevindingen en conclusies vooral vanuit hun ervaringen zijn opgeschreven. Daarnaast zijn de aanbevelingen en conclusies gepresenteerd en besproken in de Begeleidingscommissie waarin vertegenwoordigers van andere organisaties zaten, waaronder BoerenNatuur en enkele provincies. De bevindingen en aanbevelingen zijn ook besproken tijdens twee dialoogsessies met vertegenwoordigers van diverse stakeholders, waarbij zij feedback konden geven op de conclusies en aanbevelingen.

2. Groenblauwe dooradering: even terughalen

Dit Hoofdstuk geeft een toelichting op de definitie van GBDA en de huidige stand van zaken rond omvang en kwaliteit van GBDA. Daarna beschrijft het hoofdstuk welke opgave er ligt ten aanzien van GBDA, en welke partijen betrokken zijn bij de realisatie van GBDA in het landelijk gebied. Tot slot wordt ingezoomd op GBDA op agrarische gronden en de rol van het agrarisch natuur- en landschapsbeheer bij beheer van landschapselementen.

2.1 Wat is GBDA?

Definitie van GBDA

Onder GBDA verstaan we een fijnmazig netwerk van natuur- en landschapselementen met voldoende ecologische kwaliteit die ons landschap in belangrijke mate vormgeven. Als bovengrens hanteren we een omvang van maximaal 1,5 hectare. Om die reden wordt vaak gesproken van kleine landschapselementen⁴.

Waar staan we nu?

Huidige omvang GBDA (kwantiteit)

De huidige omvang van het aantal hectares GBDA in het agrarisch gebied in Nederland is op dit moment niet eenduidig vast te stellen. Er ontbreken op dit moment zowel consistente cijfers als een uniforme methodiek voor bepaling van deze omvang op landelijk niveau. In het Aanvalsplan Landschap wordt een richting gegeven voor de inrichting van de monitoring van GBDA. Op landelijk niveau wordt inmiddels met subsidie van het Ministerie van LNV gewerkt aan de ontwikkeling van het Landschapselementenregister (LASREG)-systeem, dat zich voornamelijk richt op kwantitatieve registratie. Tegelijkertijd zijn een aantal provincies bezig met het verder in kaart brengen van GBDA op basis van deze LASREG-data in combinatie met de Basisregistratie Grootschalige Topografie (BGT) en lokale databronnen. Dit wordt soms aangevuld met veldwaarnemingen. Daarbij lopen zij echter tegen diverse inhoudelijke en methodische vraagstukken aan, wat een eenduidige bepaling bemoeilijkt. Onderstaand voorbeeld uit de provincie Friesland illustreert dit.

Kwaliteit van GBDA

Naast de kwantitatieve bepaling van het aantal hectares aanwezige GBDA, speelt ook de kwaliteit van de landschapselementen een belangrijke rol.

De vraag is: wanneer zijn deze elementen van voldoende kwaliteit om mee te tellen voor de bepaling van het aantal hectares GBDA?

Momenteel wordt bij monitoring voornamelijk gebruikgemaakt van satellietbeelden en kaartbestanden. Deze gegevens geven slechts beperkt inzicht in de werkelijke kwaliteit van de landschapselementen ter plaatse.

Ter illustratie: Twee foto's van bestaande elzensingels. Voor een satelliet tellen ze beiden mee als GBDA, maar er is een duidelijk verschil in kwaliteit.

⁴Zie voor een uitgebreide definitie van GBDA de Handreiking Groenblauwe Dooradering 2.0, p. 8 en 189

Wat tel je mee voor de bepaling van het percentage GBDA?

Verdieping

Landschapsbeheer Friesland heeft in opdracht van de provincie Friesland de definities uitgewerkt voor een verkenning naar GBDA in de provincie Friesland. Ze maken daarbij onderscheid tussen:

- De landschapslaag
- GBDA zoals gedefinieerd in de Handreiking Groenblauwe Dooradering Nader Gedefinieerd van het Aanvalsplan Landschap
- Een kwalitatieve GBDA

Op basis van het Aanvalsplan Landschap tellen niet alle landschapselementen automatisch mee voor de bepaling van het percentage GBDA. Er zijn drie verschillende niveaus te onderscheiden. Allereerst is er de **landschapslaag**. Daaronder wordt verstaan: het huidige percentage en areaal van de voorkomende **landschapselementen** die al dan niet voldoen aan kwalitatieve eisen. Vervolgens kan **GBDA** worden bepaald op basis van de in het Aanvalsplan omschreven definities en eisen. Volgens het Aanvalsplan Landschap mogen specifieke landschapselementen pas worden meegerekend als GBDA wanneer zij voldoen aan de gestelde kwalitatieve eisen. Deze eisen zijn in veel gevallen gelijkgesteld aan beheerpakketten uit het ANLb.

Als laatste zou er ook sprake kunnen zijn van een **kwalitatieve GBDA**. Oftewel: het oppervlakteareaal van landschapselementen dat voldoet aan ecologische voorwaarden qua samenstelling, beheer en afmeting, maar ook in termen van connectiviteit en landschappelijke dimensionering, zodat deze maximaal bijdraagt aan het meervoudige doelbereik. In dit laatste geval is 10% dooradering een minimale ambitie, en in sommige landschapstypen niet genoeg, afhankelijk van gebiedsdoelen en opgaven die spelen.

Wie werkt er mee aan de opgave van GBDA in het landelijk gebied?

De opgave uit het Aanvalsplan Landschap om 10% GBDA te realiseren heeft betrekking op het gehele landelijk gebied. De realisatie vindt plaats op gronden van agrariërs, particulieren en overheden.

Voor het bereiken van de beoogde doelstellingen is de ruimtelijke samenhang en ecologische verbinding tussen landschapselementen en/of natuurgebieden van essentieel belang. Dit vergt een gecoördineerde inzet en samenwerking van alle betrokken gebiedspartijen, ieder vanuit de eigen rol en verantwoordelijkheid.

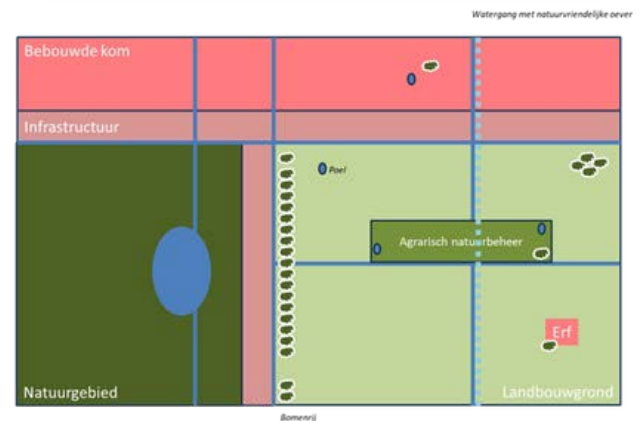
Beeld: Gebied met goede ruimtelijke samenhang GBDA

De ambitie van 10% GBDA uit het Aanvalsplan Landschap is van toepassing op het landelijk gebied, exclusief het Natuurnetwerk Nederland en de bebouwde kom (zie het donkergroene en lichtroze vlak in figuur 1). Uitgaande van een totale oppervlakte van 2.237.000 hectare landelijk gebied is voor het Aanvalsplan berekend dat 10% neerkomt op 223.700 hectare aan GBDA⁵.

⁵Zie H Roelofsen, *Ecosysteemdiensten & Landschapselementen*, WUR 2022, op p.8 voor een toelichting op de verschillende definities die gebruikt worden voor de bepaling van het areaal landelijk gebied en agrarisch gebied

Figuur 1 : Schematische schets gebieden met GBDA

GBDA op agrarische gronden

Aanleg en herstel

Voor aanleg en herstel van GBDA op agrarische gronden zijn er diverse provinciale regelingen. Deze worden voor een deel uit Europese en nationale middelen gefinancierd. De regelingen verschillen per provincie, zie Bijlage 3. Ook verschillen de budgetten per provincie, en zijn er verschillen tussen subsidiabele kosten en subsidieontvangers. Daarnaast zijn er in 2025 vanuit het Rijk via de Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel een aantal collectieve projecten gefinancierd. In paragraaf 3.4 wordt hier verder op ingegaan.

Beheer van GBDA vanuit het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer

Een groot deel van het landelijk gebied bestaat uit agrarische gronden. In het WUR-rapport Ecologische evaluatie agrarische natuur- en landschapsbeheer wordt gerekend met een omvang van 2.056.070 hectare aan landbouwgrond. Weide- en akkervogelreservaten worden hierin niet meegerekend⁶. In figuur 2 wordt weergegeven op welk aandeel van het totale areaal landbouwgrond in 2022 ANLb beheer wordt uitgevoerd (5,16%)⁷.

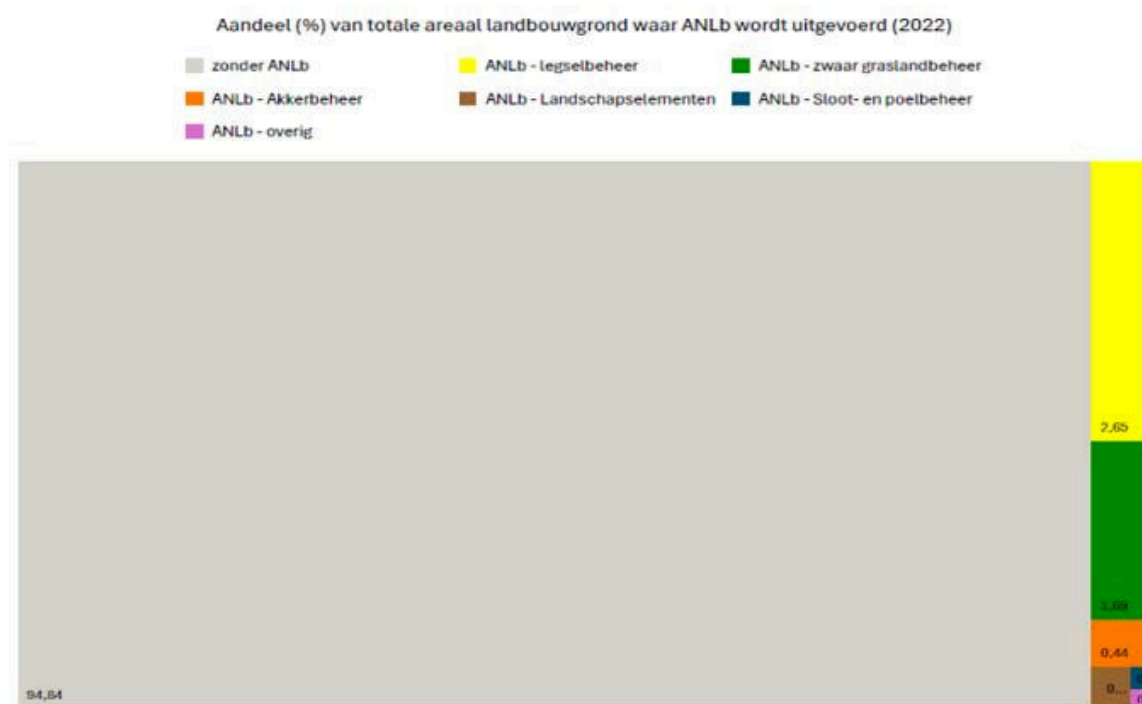
⁶WUR rapport *Ecologische Evaluatie Agrarisch natuur en landschapsbeheer*, maart 2025, p.21

⁷WUR rapport *Ecologische Evaluatie Agrarisch natuur en landschapsbeheer*, maart 2025, p.25

In 2022 ging het om 106.000 hectare ANLb⁸. Ook geeft de figuur aan welk aandeel daarvan het beheer van landschapselementen betreft. Dit betreft de categorieën ANLb landschapselementen (bruin), sloot- en poelbeheer (blauw) en een deel van het akkerbeheer (oranje), namelijk akkerranden. Bij elkaar is dat 10.811 hectare (=ca 0,5 % van het totale areaal agrarische gronden) (zie tabel in Bijlage 2).

Op dit moment is de omvang van ANLb-beheerpakketten gericht op GBDA – mede op basis van de beschikbare financiering- beperkt. Hier moet de kanttekening bij worden geplaatst dat het beheer van landschapselementen binnen het ANLb zich niet primair richt op deze landschapselementen an sich, maar op het behoud van de doelsoorten die met het ANLb worden beschermd.

Figuur 2: Areaal ANLb van totale areaal landbouwgrond
(bron: WUR rapport Ecologische Evaluatie Agrarisch natuur en landschapsbeheer)

⁸WUR rapport Ecologische Evaluatie Agrarisch natuur en landschapsbeheer, maart 2025, p.22

3. Resultaten quick scan groenblauwe dooradering

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de quick scan weergegeven. In de eerste paragraaf wordt uiteengezet hoe de opgave GBDA is verankerd in beleid (3.1). Vervolgens wordt aan de hand van de enquêteresultaten en verdiepende gesprekken uiteengezet wat binnen de 12 provinciale landschapsorganisaties is opgehaald over de rollen en taken van organisaties in het veld (3.2), de samenwerkingsvormen (3.3), de bestaande instrumenten (3.4) en kennis en monitoring (3.5), en worden per paragraaf aanbevelingen gedaan voor verbetering.

3.1 Beleid en regie rond GBDA

3.1.1 Internationaal beleid

In 2000 is het Europees Landschapsverdrag vastgesteld. In Nederland werd dit Verdrag van kracht in 2005. Op grond van dit Europees Landschapsverdrag heeft Nederland zich gecommitteerd om landschapsbeleid te formuleren en te implementeren gericht op landschapsbescherming, -beheer en -inrichting middels het aannemen van de specifieke maatregelen (art 5).

In de Europese biodiversiteitsstrategie 2030 (vastgesteld in 2021) is het streven opgenomen om minimaal 10% van het agrarisch gebied in te richten met landschapselementen. Sinds 2024 is de Europese natuurherstelwet van kracht die inhoudelijk en juridisch handen en voeten geeft aan de EU-biodiversiteitsstrategie 2030. Deze wet verplicht lidstaten tot herstel van onder meer landbouw ecosystemen (artikel 11).

Lidstaten mogen zelf indicatoren kiezen om aan te tonen dat zij hieraan invulling geven. Inmiddels is er door Nederland een keuze gemaakt om te werken aan: 1. een stijgende trend in het percentage landbouwgrond met landschapselementen met hoge diversiteit. 2. Graslandvlinders (uitgedrukt in een graslandvlinderindex).

Het internationale klimaatbeleid, zoals vastgelegd in het Akkoord van Parijs, richt zich zowel op mitigatie als adaptatie. Naast het terugdringen van broeikasgasemissies wordt ingezet op het vergroten van de weerbaarheid tegen klimaatverandering. GBDA levert hieraan een belangrijke bijdrage door het versterken van waterberging, het beperken van hittestress, koolstofopslag en het bevorderen van biodiversiteit. Daarmee vormt het een relevante ruimtelijke maatregel binnen de lokale en regionale uitwerking van internationale klimaatdoelstellingen.

3.1.2 Nationaal beleid

Toen in 2019 het Nederlandse Klimaatakkoord werd ondertekend, is door een aantal organisaties de ambitie uitgesproken om te komen tot een Aanvalsplan voor de versterking van de landschappelijke identiteit. Dit Aanvalsplan Landschap is in 2022 opgesteld door een coalitie van partijen verenigd in de Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel in opdracht van de overheid. Dit initiatief beoogt het landelijk gebied te versterken door 10% landschapselementen (zoals heggen en poelen) te realiseren ter verbetering van biodiversiteit, waterkwaliteit en klimaat. Ook kunnen landschapselementen een bijdrage leveren aan het inkomen van boeren door hen van een vergoeding voor aanleg en beheer te voorzien. En GBDA draagt bij aan de landschappelijke kwaliteit en diversiteit van het Nederlandse landschap⁹.

In het Aanvalsplan Landschap is de doelstelling opgenomen om in 2050 deze 10% GBDA gerealiseerd te hebben.

De ambitie van 10% GBDA in 2050 werd kort daarna opgenomen in het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Dit Programma werd door het vorige kabinet ingetrokken. Dit betekent dat de realisatie van 10% GBDA in 2050 op dit moment geen doelstelling van rijksbeleid is. Het ontbreekt in het verlengde daarvan aan een samenhangend beleidskader dat vastlegt hoe het Rijk aan de realisatie van GBDA wil werken, wat de prioriteiten zijn, en welke middelen daarvoor beschikbaar zijn. Ook ontbreken kaders die vastleggen wat onder GBDA wordt verstaan, welke landschapselementen daartoe worden gerekend en welke kwaliteitscriteria daarvoor gelden. Na de intrekking van het NPLG zijn maatregelen gericht op aanleg en beheer van GBDA in het Rijksbeleid ondergebracht bij verschillende beleidsterreinen- en programma's,

⁹Zie de Factsheet Doelbereik GBDA van het Aanvalsplan Landschap

zoals het Programma Agrarisch Natuurbeheer, het Programma Natuur, de implementatie van de Natuurherstelverordening (NHV), het beleid gericht op Basiskwaliteit Natuur en de Bossenstrategie. Het Programma Agrarisch Natuurbeheer vormt hierbij één van de belangrijkste pijlers onder GBDA.

Het Ministerie van LNV werkt momenteel de contouren van het agrarisch natuurbeheer uit mede in relatie tot de extra beschikbare middelen. Het huidige beheer wordt voortgezet en versterkt door een betere clustering van het beheer en een grotere inzet op zwaar beheer. Daarnaast is het voornemen om de extra middelen uit het startpakket met prioriteit in te zetten in leefgebieden voor de grutto, en in gebieden rond stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden met aanliggende beekdalen en grondwaterbeschermingsgebieden. Ook komt er een sterkere nadruk op de versterking van de GBDA in deze prioritaire gebieden. De vraag is of het op deze wijze inzetten van GBDA tot optimale ecologische en landschappelijke effecten leidt.

In de eerste plaats is binnen het ANb aanleg en beheer van GBDA geen doelstelling op zich. Het doel is om door het nemen van agrarische (beheer)maatregelen binnen door de provincie aangewezen leefgebieden primair een bijdrage te leveren aan de instandhouding van 68 doelsoorten

uit de Vogel- en Habitatrichtlijn door verbetering van de habitatkwaliteit voor deze soorten. De meeste van deze doelsoorten zijn vogels, maar het betreft ook een aantal vissoorten, amfibieën, zoogdieren en insecten. Een ander doel van de inzet van GBDA is het verbeteren van de basiskwaliteit van de natuur door met een fijnmazig netwerk van landschapselementen connectiviteit (ecologische verbindingen) te creëren waarbij de onderlinge verbondenheid juist van grote ecologische en landschappelijke waarde is omdat populaties zich over een groter gebied kunnen verplaatsen en onderling kunnen uitwisselen¹⁰. De prioritering van de extra ANb-middelen op de leefgebieden van de grutto en op gebieden rond stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden, kan deze suboptimale inzet mogelijk versterken omdat 'het fysieke speelveld' waar middelen ingezet kunnen worden, kleiner wordt en de ecologische connectiviteit binnen en buiten deze prioritaire gebieden mogelijk juist verminderd.

Het Natuurplan dat in het kader van de NHV in september moet worden aangeleverd bij de Europese Commissie, is op dit moment in ontwikkeling. Op dit moment werkt Nederland in het Ontwerp- Natuurherstelplan uit hoe het tot 2023 invulling wil geven aan herstel van landbouwecosystemen o.a. door uitbreiding van GBDA.

¹⁰Eelerwoude, feb 2026, *Handreiking Ecologische Connectiviteit, Basiskwaliteit Natuur en Groenblauwe Dooradering, Hoofdstuk 2*

3.1.3 Provinciaal beleid

In alle provinciale plannen voor het landelijk gebied (PPLG's), waarin het Nationaal Programma Landelijk Gebied werd uitgewerkt, was de ambitie opgenomen om 10% GBDA (GBDA) te realiseren. Na het stopzetten van het NPLG verviel de opdracht daartoe vanuit het Ministerie, en zijn deze plannen aangepast of slechts gedeeltelijk uitgevoerd.

Uit een enquête onder landschapsbeheerorganisaties blijkt dat de meeste provincies deze ambitie van 10% GBDA nog steeds hanteren (zie onderstaande tabel). Tegelijkertijd ontbreekt het in veel gevallen aan een concreet

uitvoeringsplan en een samenhangend pakket aan maatregelen om deze doelstelling daadwerkelijk te realiseren. Net als bij het Rijk is de realisatie van GBDA vaak bij verschillende beleidsdossiers en – programma's ondergebracht. In een aantal provincies blijft het zelfs beperkt tot het formuleren van de ambitie, zonder verdere uitwerking.

Een aantal provincies heeft vanuit de zogenoemde 'versnellings- en koplopermiddelen' van het Ministerie van LVVN financiële bijdragen ontvangen om met de realisatie van GBDA aan de slag te gaan.

Tabel 1: Overzicht strategische beleidsambities rond GBDA in provincies (bron: enquête LandschappenNL)
NB! Dit overzicht geeft geen compleet beeld. Vaak zit GBDA als onderdeel bij meerdere beleidsdocumenten ondergebracht

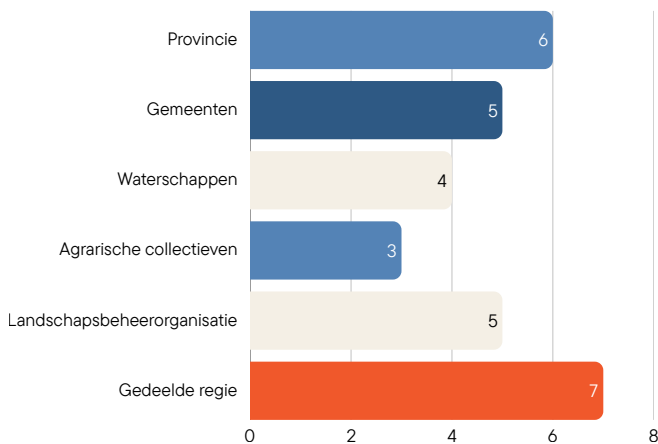
Naam provincie	Naam beleidsdocument waarin 10% ambitie m.b.t. GBDA is opgenomen
Drenthe	Natuurvisie Drenthe 2040, Basiskwaliteit Natuur: handboek landschapselementen, Handreiking Basiskwaliteit Natuur
Flevoland	Ambitiedocument Landelijk Gebied Flevoland
Friesland	Frysk Programma Landelijk Gebied: ontwerp gebiedsprogramma. Contourenschets Omgevingsvisie Fryslan
Gelderland	Uitvoeringsagenda "Behouden en versterken biodiversiteit in het landelijk gebied"
Groningen	Uitvoeringsprogramma Bos en Hout (verder inbedding in ontwerp omgevingsverordening, Transitie Landelijk Gebied Groningen (TLG), Nationaal Programma Groningen; programma Toukomst, ambitie Groene Longen)
Limburg	Beleidskader 2024-2027: Perspectief voor het landelijk gebied
Noord-Brabant	Voorontwerp Brabants Programma Landelijk Gebied, Beleidskader Natuur 2030, Plan van Aanpak Landelijk Gebied
Noord-Holland	Buitengewoon Noord-Holland Programma Landelijk Gebied
Overijssel	Bossenstrategie Overijssel, Basiskwaliteit natuur in Overijssel
Utrecht	Utrechts Programma Landelijk Gebied
Zeeland	Gebiedsprogramma en Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied
Zuid-Holland	Omgevingsprogramma Zuid-Holland en Programma Landelijk Gebied Duurzame Greenport DBS

3.1.4 Beleid en regie: ervaringen uit de praktijk

Om een goed beeld te krijgen van “hoe het in de provincies werkt” zijn in de enquête en in de verdiepende gesprekken de volgende vragen gesteld:

“Zorgen de geformuleerde ambities t.a.v. 10% GBDA voor een duidelijke regie door één of meerdere partijen op het geven van een impuls aan de realisatie. En zo ja, welke partij of partijen de regie nemen als het gaat om het geven van deze impuls?”

1. Welke partij neemt in jullie provincie de regie als het gaat om het geven van **een impuls** aan de realisatie van nieuwe groenblauwe dooradering? (meerdere antwoorden mogelijk)

Uit vraag 1 blijkt dat er in veel provincies niet één partij is die de regie oppakt, en dat er in de meeste gevallen sprake is van een gedeelde regie. Daarbij wordt de kanttekening geplaatst dat door die gedeelde regie niet duidelijk is welke partij nu echt het voortouw heeft, en dat er al gauw naar elkaar gekeken wordt.

Het ontbreekt daardoor aan een gecoördineerde sturing op het geven van een impuls aan GBDA waarbij op basis van een ambitie en heldere doelen sturing gegeven wordt op het aanleggen, herstellen

en beheren van landschapselementen inclusief de financiering daarvan. Het is in veel provincies ook niet duidelijk welke partij er let op het aanbrengen van samenhang tussen de gewenste uitbreiding van het ANLb, en de gewenste GBDA-structuur.

In enkele interviews wordt daarnaast aangegeven dat GBDA vaak als sectorale beleidsopgave wordt aangevlogen, bijvoorbeeld ter realisatie van het leefgebied van een of meer vogelsoorten. Dit terwijl er kansen zijn om GBDA te koppelen aan bredere opgaven in het landelijk gebied, zoals de aanleg van recreatievoorzieningen in combinatie met versterking van de landschapskwaliteit, of de bredere transitieopgave van de landbouw.

Daarnaast wordt door verschillende geïnterviewden erop gewezen dat de handhaving bij gemeenten van het behoud van bestaande landschapselementen tekortschiet en deze de afgelopen jaren qua omvang achteruit zijn gegaan.

Samengevat:

- Vrijwel alle provincies hebben in hun beleid een ambitie m.b.t. de realisatie van 10% GBDA geformuleerd.
- Bij enkele provincies wordt hier verder geen nadere uitwerking aan gegeven;
- Bij de provincies waar er nadere uitwerking aan wordt gegeven, ontbreekt het vaak aan regie op samenhang tussen beleid en uitvoering.
- Er wordt weinig gebruik gemaakt van kansen om de verbinding met andere opgaven in het landelijk gebied te leggen.

Hieronder geven we twee voorbeelden van de manier waarop organisaties deze regierol zouden kunnen oppakken.

Regie op uitvoeringsimpuls door consortium

Verdieping

Uitvoeringsimpuls Brabant Behaagt GBDA

De wens voor 10% GBDA heeft de provincie Noord-Brabant opgenomen in haar Beleidskader Natuur 2030. De provincie heeft in 2025 geanalyseerd hoeveel procent nu al bestaat uit GBDA. Vanuit de zogenaamde ‘versnellingsmiddelen’ van het Rijk heeft de provincie Noord-Brabant 20 miljoen ontvangen voor de realisatie van GBDA.

Dit was de aanleiding voor het Coördinatiepunt Landschapsbeheer van Brabants Landschap om de regie te pakken om een impuls te geven aan de realisatie van nieuwe GBDA. Met het project ‘Uitvoeringsimpuls Brabant Behaagt GBDA’ zal dit vorm gegeven worden. De nieuwe instrumenten die met financiële ondersteuning van het Ministerie van LNVN uitgewerkt zijn in het rapport ‘Doordacht Dooraderd’ zullen doorontwikkeld en toegepast gaan worden. Daarnaast zullen grote groepen grondeigenaren als lid of pachter van een van de samenwerkende organisaties actief benaderd gaan worden om aan de slag te gaan met GBDA.

De uitvoeringsimpuls zal gezamenlijk worden opgepakt door het Coördinatiepunt Landschapsbeheer, Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie, Brabants Particulier Grondbezit, Van Gogh Nationaal Park en de 3 agrarische collectieven die samenwerken in BoerenNatuur Brabant.

Het consortium zal intensieve contacten onderhouden met de provincie, gemeenten en waterschappen.

Landschapsbeheer Friesland 'Mei it ferline foarút'

Verdieping

In het kader van het project [Mei it ferline foarút](#) (Met het verleden vooruit) heeft Landschapsbeheer Friesland, samen met een breder consortium aan partners, in 2022 een nieuwe methodiek ontwikkeld. Met deze methodiek wordt met behulp van landschap historisch en ontwerpend onderzoek het verleden van een gebied schematisch in kaart gebracht. Dit wordt de Chronologica van het landschap genoemd. De Chronologica is een werk- en weergavemethode die gebruikt kan worden om diverse complexe landschapsvraagstukken op een gestructureerde manier aan te vliegen én te verbeelden.

Het landschap wordt gezien als gelaagd: elke periode laat sporen na die samen het huidige landschap vormen. Door deze lagen chronologisch te tonen, wordt zichtbaar hoe het huidige landschap logisch is voortgekomen uit eerdere ontwikkelingen. Vanuit dit inzicht wordt vervolgens vooruitgekeken naar mogelijke toekomstige ontwikkelingen.

In Fryslân wordt de methodiek inmiddels breed omarmd, is het deels gekoppeld aan (landschaps)beleid en wordt het toegepast in projecten en processen. Bijvoorbeeld als onderlegger voor bredere gebiedsprocessen waar meerdere partijen in participeren, inpassingen voor nieuwe energievormen of in meer ontwerpende trajecten om te verkennen hoe oude landschapselementen nieuwe functies kunnen worden toegewezen in het landschap.

Het gebruik van de Chronologica zorgt ervoor dat landschap aan de voorkant integraal wordt meegenomen in gebiedsprocessen. Hier liggen dan ook goede kansen om de doelstelling van het Aanvalsplan Landschap - 10% blauwgroene dooradering – te realiseren. In Friesland zelf wordt op dit moment door Landschapsbeheer Friesland een verkenning naar de omvang van GBDA uitgevoerd. Tegelijkertijd wordt er al een nadrukkelijke koppeling gemaakt met de Basiskwaliteit Natuur.

Samen met een tweetal partners heeft Landschapsbeheer Friesland in opdracht van de provincie dit concept voor Fryslân breed uitgewerkt in [het rapport Naar een Friese Basiskwaliteit Natuur en Landschap](#), waarbij de relatie tussen landschapskwaliteit en biodiversiteit gelegd wordt.

3.1.5 Beleid en regie: conclusies en aanbevelingen rondom GBDA

Conclusie bureaustudie beleid, gecombineerd met dat wat is opgehaald tijdens de gesprekken:

- In het rijksbeleid is de realisatie van 10% GBDA in 2050 in het landelijk gebied niet als doel opgenomen. De 10% GBDA is daarmee ook geen onderdeel van een programma of concrete uitwerking.
- Er is daarmee ook geen vastgesteld beleidskader dat aangeeft wat het Rijk onder GBDA verstaat: welke landschapselementen rekenen we tot GBDA en welke niet? En welke kwalitatieve eisen worden aan landschapselementen gesteld om ze mee te mogen rekenen?
- Het Programma ANb vormt een belangrijke pijler onder aanleg, herstel en beheer van GBDA. In het ANb is de realisatie van GBDA echter geen doel op zich maar een ecologische maatregel gericht op de instandhouding van een aantal aangewezen VHR-doelsoorten (nu 68 soorten).
- Een nadere prioritering van de extra ANb-middelen op de leefgebieden van de grutto en op gebieden rond stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden met aanliggende beekdalen en grondwaterbeschermingsgebieden, kan leiden tot een suboptimale inzet van GBDA omdat 'het fysieke speelveld' kleiner wordt en mogelijk ten koste gaat van de ecologische connectiviteit tussen gebieden.

- In provinciale beleidsplannen staat de ambitie om tot realisatie van 10% GBDA te komen wel als streefdoel opgenomen.
- Provinciale uitwerking en regie daarop is in veel provincies echter niet uitgekristalliseerd, hetgeen resulteert in onzekerheid over doelen en middelen en daarmee in weinig vooruitgang m.b.t. de GBDA-realisatie.
- Het achterhalen van de GBDA-doelen en de besluitvorming over de daaraan gekoppelde toekenning van middelen is zowel op rijksniveau als bij de provincies soms onnavolgbaar en niet eenduidig.
- De handhaving van de kwaliteit en het behoud van bestaande GBDA schiet bij bevoegde gemeenten tekort.

“Het is eigenlijk een ‘ratjetoe’. Er gebeurt veel, maar het is weinig gestructureerd.”

(Citaat geïnterviewde)

Aanbevelingen:

- Veranker de doelstelling om 10% GBDA te realiseren in 2050 in duidelijke beleidskaders op rijksniveau; het Aanvalsplan Landschap heeft diverse handreikingen en adviezen aangeleverd rond GBDA. Deze vormen een ideale bouwsteen voor het op te stellen rijksbeleid.
- De kaders en uitgangspunten dienen duidelijkheid te geven over wat er verstaan wordt onder de 10% GBDA. Wat telt wel/niet mee? Welke brondata zijn bruikbaar voor bepaling daarvan, en waar staan we nu?
- Het Rijk is systeemverantwoordelijk voor natuur en landschap¹¹ en zou vanuit die rol strakker regie moeten voeren op het gericht uitzetten van middelen alsook op de beleidsmonitoring van de provinciale resultaten.
- Onderzoek als Rijk wat de meest optimale inzet is van ANb-middelen die ingezet kunnen worden voor GBDA. Geeft de prioritering van GBDA in leefgebieden van grutto en om stikstofgevoelige Natura-2000 gebieden de meeste positieve ecologische effecten, of als voor een bredere inzet in de door de provincie aangewezen leefgebieden wordt gekozen?
- De provincies moeten een actievere regierol nemen door vanuit hun verantwoordelijkheid voor het landelijk gebied heldere doelen, kaders en uitgangspunten vast te stellen ten aanzien van aanleg, herstel en beheer van 10% GBDA, en deze doelen te vertalen in een uitvoeringsprogramma inclusief een samenhangend maatregelenpakket.
- De provincies kunnen vanuit hun regierol gemeenten faciliteren bij het opstellen van een gemeentelijke of regionale landschapsvisie waarin de ruimtelijke vertaling wordt gemaakt voor de GBDA.

- De gemeenten moeten actiever handhavend optreden op het behoud van bestaande GBDA en daartoe voldoende uitgerust worden in regelgeving als juridische basis voor deze handhaving en in capaciteit.
- De realisatie van GBDA zou idealiter gekoppeld moeten worden aan andere opgaven zoals recreatie en groen wonen in het buitengebied. De effectiviteit voor te realiseren natuurdoelen én een impuls voor de kwaliteit van streekeigen landschap zijn hierbij vertrekpunt. Een streekeigen landschap draagt ook bij aan de versterking van de leefomgeving.

“Er is geen overkoepelende sturing op witte vlekken of zwakke plekken in het GBDA netwerk. Realisatie is vaak op vrijwillige basis. Een subsidieregeling is vaak gericht op agrariërs, terwijl op particuliere grond ook veel gerealiseerd kan worden. Bij agrariërs is op dit moment nauwelijks beweging. Een samenhangend geheel van instrumenten, ondergebracht bij één loket dat gericht is op het totale cultuurlandschap (particulieren, agrariërs en terreinbeherende organisaties) zou bijdragen aan een betere uitvoering van de aanleg, herstel en beheer van GBDA op agrarische gronden.”

(Citaat geïnterviewde)

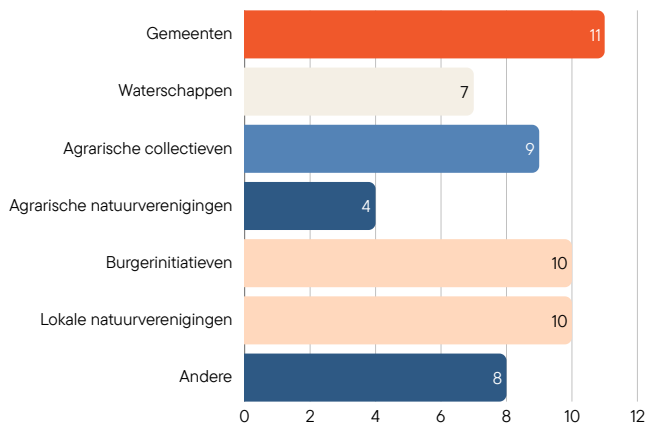
3.2 Rollen en taken van organisaties in het veld

Bij aanleg, herstel en beheer van GBDA in het agrarisch gebied zijn diverse organisaties betrokken, zoals gemeenten, waterschappen, agrarische collectieven en landschapsbeheerorganisaties. In een aantal provincies zijn ook agrarische natuurverenigingen actief.

¹¹Zie eerder de genoemde verplichtingen voortkomend uit het Europees Landschapsverdrag

Daarnaast is er een breed scala aan lokale natuurverenigingen en burgerinitiatieven die op lokaal niveau kleinschalige GBDA-projecten doen (zie vraag 2 met antwoorden).

2. Met welke partij(en) werkt jullie landschapsorganisatie in het veld samen om de groenblauwe dooradering een impuls te geven? (meerdere antwoorden mogelijk)

De vier gebiedspartijen die zich het meeste bezighouden met de realisatie en beheer van GBDA op agrarische gronden, zijn:

- 1) agrarische collectieven (en agrarische natuurverenigingen)
- 2) waterschappen
- 3) landschapsbeheerorganisaties
- 4) lokale particuliere initiatieven

Gemeenten spelen een grote rol bij de inrichting van het landschap doordat zij omgevingsplannen vaststellen die bepalend zijn voor de kwaliteit van de lokale omgeving; hetgeen direct raakt aan het buitengebied en haar bewoners. Gemeenten zijn ook verantwoordelijk voor de vergunningverlening rond aanleg en herstel van GBDA. En hebben vaak kleine regelingen die zijn gericht op aanleg en herstel van GBDA.

Agrarische collectieven

De agrarische collectieven focussen zich primair op

het organiseren van beheer van GBDA omdat hier middelen voor beschikbaar zijn vanuit het ANLb. Agrarische collectieven nemen het initiatief binnen de in het provinciale Natuurbeheerplan aangewezen agrarische leefgebieden. Collectieven dienen in het kader van het ANLb een collectieve subsidieaanvraag in bij de provincie, gebaseerd op de aangewezen leefgebieden en daarin voorkomende doelsoorten. Ze worden daarbij ondersteund door ecologen en soms landschapsarchitecten. De subsidie wordt uitgekeerd aan individuele boeren (leden van het collectief) die vrijwillig een beheerovereenkomst voor 6 jaar aangaan voor beheerpakketten. In overleg met de gebiedscoördinator van het collectief wordt bekeken welk beheerpakket waar het beste past (dus bij welke boer op welke grond). Via het ANLb wordt het beheer geregeld voor de volgende landschapselementen: kruidenrijke grasland- en akkerranden, sloot- en poelbeheer, natuurvriendelijke oevers en diverse houtachtige elementen.

Het beheer wordt afgesloten op basis van vrijwillige deelname maar is niet vrijblijvend. Er wordt bijvoorbeeld per collectief gekeken waar welk beheer effectief is voor het beschermen van de ANLb-doelsoorten. Naast beheer via de ANLb-beheerpakketten, vindt er aanleg van landschapselementen plaats door collectieven vanuit provinciale subsidieregelingen die onder andere binnen het Agrarisch Natuurbeheer worden opengesteld, zoals de niet-productieve investeringen (zie paragraaf 3.4 'Instrumenten en Regelingen'), en via subsidies die door waterschappen worden verstrekt. De agrarische collectieven voeren ook een beheermonitoring uit voor landschapselementen, waarin de kwaliteit van het beheer van de landschapselementen wordt beoordeeld.

Waterschappen

De waterschappen spelen een belangrijke rol bij blauwe dooradering. De waterschappen kunnen natuurvriendelijke oevers aanleggen en inrichten, watergangen ecologisch beheren door gefaseerd maaien, of subsidies voor bovenstaande maatregelen verstrekken, bijv aan agrarische collectieven voor aanleg van natuurvriendelijke oevers waarna deze in het ANLb beheerd worden. Ook verbeteren ze de ecologische verbindingzones door bijvoorbeeld het verbinden van geïsoleerde wateren. Sommige waterschappen dragen actief bij aan onderzoek om een beter beeld te krijgen van de kwaliteit van de blauwe dooradering. Uit de interviews komt een verschillend beeld per regio naar voren over de mate waarin zij actief zijn.

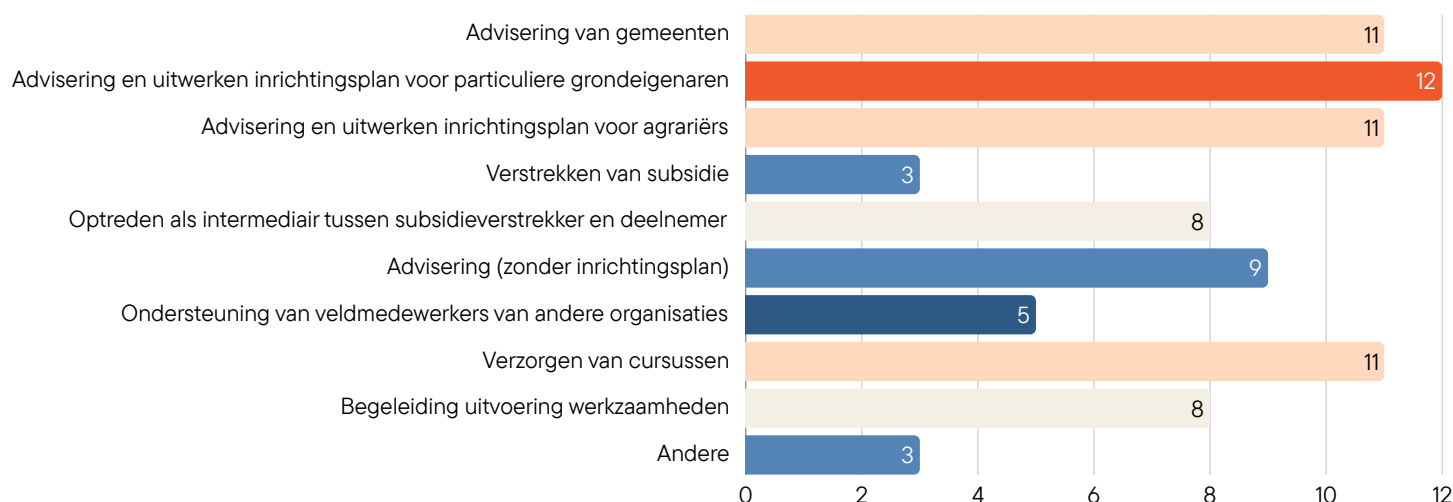
Landschapsbeheerorganisaties

De Landschapsbeheerorganisaties hebben meerdere rollen rond aanleg, herstel en beheer van GBDA-activiteiten. Zie vraag 3 met antwoorden. De rol van de landschapsbeheerorganisatie ligt met name op het vlak van advisering bij aanleg en herstel van

landschapselementen. Daarbij richten ze zich vooral op particuliere grondeigenaren in het landelijk gebied, maar ook gemeenten¹².

Landschapsbeheerorganisaties nemen bijvoorbeeld het voortouw op gebiedsniveau als intermediair tussen belangstellenden en overheden die subsidies voor aanleg en herstel verlenen. Ze “ontzorgen” deelnemers door het opstellen van een advies, het maken van inrichtingsplannen en helpen bij het opstellen van de vergunningaanvraag en het doorlopen van de procedures. Ook fungeren ze soms als penvoerder van samengestelde subsidieaanvragen waarin meerdere deelnemers in participeren. Voor de aanleg en het meerjarige beheer van deze landschapselementen schakelen sommige landschapsbeheerorganisaties de vrijwilligersgroepen uit hun netwerk in. Dit betreft soms meer dan 800 vrijwilligers per provinciale landschapsorganisatie. Ook geven landschapsorganisaties advies aan provincies en gemeenten over landschap, bijvoorbeeld ten aanzien van omgevingsplannen, gebiedsgerichte uitwerking, en streekeigenheid. Ze werken min of meer als “netwerkorganisatie” tussen diverse gebiedspartijen.

3. Welke rol heeft je organisatie bij de aanleg en het herstel van landschapselementen op agrarische gronden?
(meerdere antwoorden mogelijk)

¹²Een uitzondering hierop vormt Landschapsbeheer Flevoland dat hoofdzakelijk op agrarische gronden actief is

Verdieping: Samenwerking Landschap Erfgoed Utrecht (LEU) met Utrechtse gemeenten

In Utrecht bestaat er een nauwe samenwerking tussen het LEU met enkele gemeenten. Veelal gaat het om uitvoeringsklussen zoals het onderhoud, herstel en aanleg van kleine landschapselementen als aanleg en herstel van elementen. Sinds 2025 heeft Landschap Erfgoed Utrecht voor de gemeente Amersfoort de uitvoering van gemeentelijke landschapsbeleid voor herstel en aanleg van kleine landschapselementen op zich genomen. Landschap Erfgoed Utrecht levert een landschapscoördinator aan de gemeente Amersfoort. Deze coördinator zorgt ervoor dat het gemeentelijk landschapsbeleid daadwerkelijk wordt uitgevoerd. Bovendien is de landschapscoördinator intermediair tussen de gemeenten, agrarische natuurcollectieven, vrijwilligersgroepen en bewoners in het landelijk gebied van de gemeente Amersfoort.

Naast de kennis over landschap hebben de landschapsbeheerorganisaties de afgelopen jaren veel kennis opgebouwd over monitoring van kleine landschapselementen. De landschapsbeheerorganisaties spelen een minder belangrijke rol bij het beheer van kleine landschapselementen omdat dat grotendeels is ondergebracht bij de agrarische collectieven, die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van het ANLb.

Lokale natuurverenigingen en burgerinitiatieven
Naast bovenvermelde organisaties bestaat er een palet aan georganiseerde lokale natuurverenigingen en burgerinitiatieven die actief zijn met het snoeien, maaien en verwijderen van opslag, het knotten van wilgen en onderhoud van houtwallen.

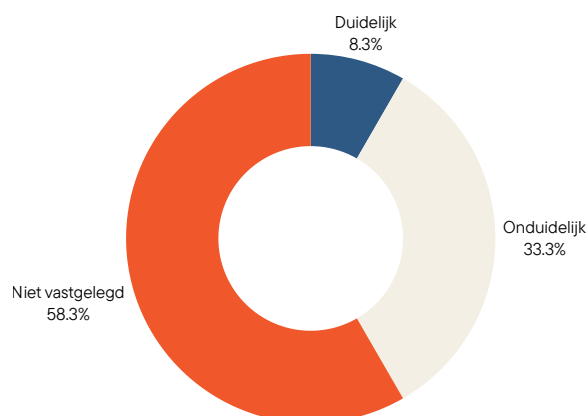
Verdieping: Burgerinitiatieven in Gelderland

Er wonen steeds meer burgers op het platteland en deze trend zet naar verwachting door. Deze groep bewoners van het buitengebied kan steeds meer betekenen voor het herstel van landschap en biodiversiteit, juist omdat zij niet economisch afhankelijk zijn van hun erf en eventuele percelen/terreinen. Daarnaast zetten burgers zich ook steeds meer en vaker in als vrijwilliger om bij te dragen aan ontwikkeling en beheer van het landschap en om de biodiversiteit te stutten en te steunen. Lokale landschapszorg is nog steeds groeiende in Gelderland. Landschapsbeheer Gelderland ondersteunt ook steeds meer initiatieven die meer projectmatig te werk gaan. Dit aantal is de afgelopen jaren sterk gegroeid. Landschapsbeheer Gelderland adviseert jaarlijks ongeveer 750 burgers in het buitengebied over aanleg en beheer van landschapselementen.

Ook leggen zij landschapselementen aan, herstellen landschapselementen en onderhouden paden. Deze groeperingen zijn heel belangrijk voor gemeenschapsvorming en het samen werken aan de leefomgeving, bijvoorbeeld door het organiseren van uitdeeldagen van bomen.

Er zijn meerdere partijen actief in het landelijk gebied met GBDA. In de interviews wordt aangegeven dat de rollen en taken van organisaties die betrokken zijn bij aanleg, herstel en beheer van GBDA, onduidelijk zijn, of niet duidelijk zijn vastgelegd of 'formeel' omschreven (zie vraag 4 op de volgende pagina). Ze zijn zo 'gegroeid' in de loop van de tijd. De rol- en taakverdeling die is ontstaan, wordt min of meer geaccepteerd door betrokken partijen.

4. In hoeverre is de verdeling van ieders rol ook duidelijk vastgelegd?

In de interviews wordt wel de behoefte uitgesproken dat de rollen en taken bij aanleg, herstel en beheer van GBDA van betrokken partners duidelijker mogen worden vastgelegd omdat er soms overlap is, men denkt dat een ander iets oppakt, of partijen niet goed van elkaar weten wat ze wel of niet doen.

Daarbij wordt aangegeven dat de beschikbare capaciteit ook sterk bepalend is voor de rol en taken die je kunt oppakken.

Conclusies:

- Er zijn veel partijen betrokken bij aanleg, herstel en beheer van GBDA in het veld. De collectieven, de waterschappen, de landschapsbeheerorganisaties en lokale natuurverenigingen hebben een grote rol.
- Agrarische collectieven richten zich primair op het beheer van GBDA en de agrarische beheerpakketten op gronden van agrariërs.
- De landschapsorganisaties hebben de focus op advisering over aanleg en herstel van GBDA bij particuliere grondeigenaren.
- De rol- en taakverdeling tussen partijen is vaak niet scherp begrensd en niet geformaliseerd, wel wordt er veel samengewerkt en is er op veel plekken sprake van (h)erkenning van elkaars expertises.

- De provinciale inkleuring verschilt, waardoor de betrokkenheid van lokale partijen verschilt; voor landschapsorganisaties betekent dat een grote variëteit in rol en taken én beschikbare capaciteit tussen de provincies.

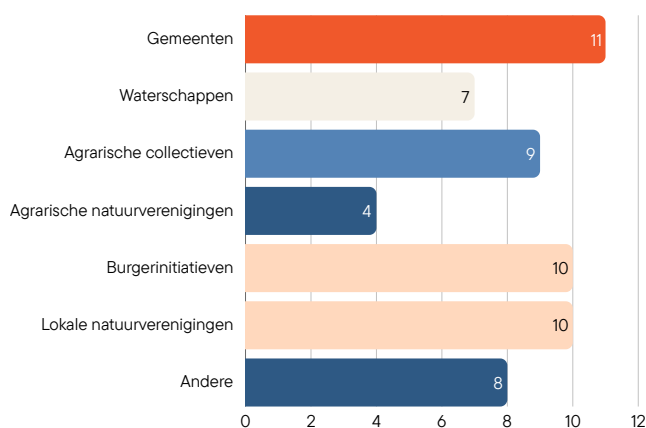
Aanbevelingen:

- Door betere afstemming van de rollen en taken tussen de verschillende organisaties, versterken zij elkaar, bijvoorbeeld door het beter benutten van kennis en kunde van de verschillende organisaties.
- Maak als provincie met de betrokken gebiedspartijen afspraken over wie waarvoor verantwoordelijk is m.b.t. GBDA in het landelijk gebied en leg deze rollen en taken helder vast. Bovenstaande rolverdeling en 'werkvelden' kunnen daarbij leidend zijn.
- Zorg als provincie dat rollen en taken rond aanleg en beheer op gebiedsniveau beter op elkaar zijn afgestemd. Dit kan in een samenwerkingsplatform of ander samenwerkingsgremium (zie paragraaf hierna).

3.3 Samenwerking

Eerder is geconstateerd dat bij de provincies de regie op de realisatie van de doelstelling van 10% GBDA vaak beperkt is. Dit is van invloed op de wijze waarop binnen de provincies wordt samengewerkt aan GBDA. Afhankelijk van de regionale context, de beschikbare middelen en de specifieke opgave in een gebied, bestaan diverse vormen van samenwerking rond de ambitie om te komen tot realisatie en beheer van GBDA. Deze samenwerkingsvormen variëren van tijdelijke samenwerkingsverbanden tot geformaliseerde partnerschappen, waarbij partners gezamenlijk bijdragen aan aanleg, herstel en beheer van landschapselementen: zie vraag 5 voor een analyse, gezien door de bril van de landschapsbeheerorganisaties.

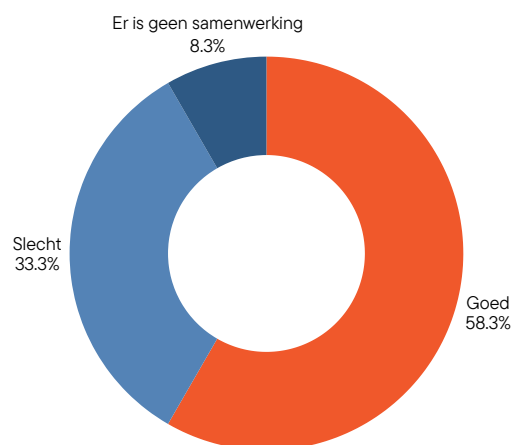
5. Met welke partij(en) werkt jullie landschapsorganisatie in het veld samen om de groenblauwe dooradering een impuls te geven? (meerdere antwoorden mogelijk)

In de meeste provincies wordt de samenwerking in het veld tussen de gebiedspartijen onderling en met overheden over het algemeen als positief ervaren. Dit wordt veelal op inrichtingsplan en projectenniveau opgepakt (bijvoorbeeld ten behoeve van een subsidieaanvraag). De betrokken partijen weten elkaar goed te vinden en werken pragmatisch samen. Deze samenwerkingen lijken goed te functioneren goed vanuit het feit dat partijen de scheiding tussen elkaars “werkvelden” accepteren en vandaaruit “bottom up” afspraken maken. Aangegeven wordt dat de samenwerking met gemeenten soms lastiger is vanwege de eisen die door gemeenten aan vergunningen worden gesteld en omdat deze per gemeente verschillen.

Op ambitie- en overkoepelend gebiedsniveau verdient de invulling van de samenwerking aandacht (zie vraag 6). In een aantal interviews wordt aangegeven dat het hier met name ontbreekt aan een gestructureerde samenwerking.

6. Hoe ervaren jullie de samenwerking tussen diverse partijen in jullie provincie rondom groenblauwe dooradering?

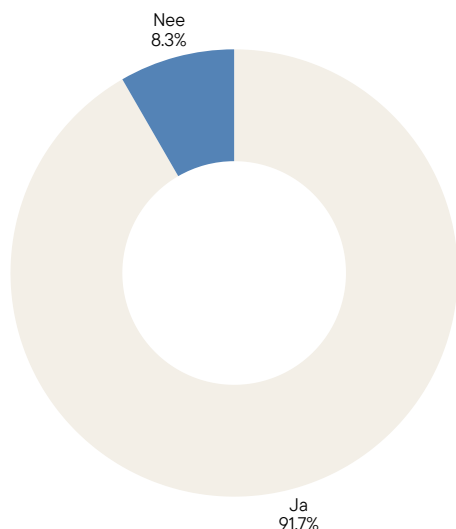

“Besteed ook aandacht aan de mogelijkheden tot samenwerking tussen de landschapsorganisaties en de agrarische collectieven. Agrarische collectieven beschikken over het instrumentarium, financiering en weten wat werkt en wat niet werkt bij de boerenpraktijk. Bij een landschapsbeheerorganisatie zit vaak de bredere gebiedskennis en het netwerk om samenwerking te organiseren en realisatiekracht”

(Citaat geïnterviewde)

De behoefte wordt uitgesproken om langjarige, geformaliseerde samenwerkingsvormen op te zetten. Deze vormen versterken de continuïteit, de borging van de opgedane kennis en bundeling in inzet en middelen om tot een integrale uitvoering van GBDA te komen (zie vraag 7).

7. Willen jullie dat de samenwerking wordt verbeterd?

Voorbeelden hiervan zijn de samenwerkingen in de provincies Zeeland en Noord-Brabant binnen Stichting ZeebBra, de samenwerking in de provincie Friesland rond Herstel Agrarisch Cultuurlandschap en het Platform GBDA binnen de provincie Utrecht. Deze worden hieronder beschreven. Deze samenwerkingsverbanden zijn vaak geworteld in structurele afspraken tussen partners en hebben tot doel gezamenlijke uitvoering, kennisdeling en financiering te waarborgen.

“In projecten gaat de samenwerking heel goed. Daarnaast is het wel belangrijk om de samenwerking buiten projecten beter op elkaar af te stemmen.”

(Citaat geïnterviewde)

In een aantal provincies investeren overheden actief in de realisatie en instandhouding van GBDA. Hier werken zij veelal samen met landschapsbeheerorganisaties en collectieven. Landschapsbeheerorganisaties zijn daarbij opdrachtnemer waarbij zij worden ingezet als adviseur en uitvoerder bij de aanleg, het herstel en het beheer van GBDA. Zij beschikken over langjarige kennis van een gebied dat ze combineren met uitvoeringservaring, relaties met boeren, particuliere grondeigenaren, een netwerk van vrijwilligers en lokale partijen.

Samenwerking in Stichting ZeeBra

Verdieping

De Brabantse en Zeeuwse collectieven worden sinds 2015 ondersteund vanuit Stichting ZeeBra. Deze stichting is een samenwerking van ZLTO, Coördinatiepunt Landschapsbeheer (CL) van het Brabants landschap, Brabants en Zeeuws Particulier Grondbezit en Stichting Landschapsbeheer Zeeland (SLZ). Het doel van Stichting ZeeBra is om Brabantse en Zeeuwse Collectieven daar waar gewenst te ondersteunen t.b.v. van agrarisch natuurbeheer.

De 4 collectieven huren vanuit ZeeBra mensen in voor de coördinerende activiteiten (coördinatoren) en voor specialistische activiteiten op gebied van beheermonitoring en GIS.

De samenwerking is complementair en inhoudelijk sterk:

- SLZ adviseert strategisch over de inzet en uitbreiding van beheerpakketten (ANLb) en verzorgt de ecologische toetsing.
- SLZ voert deel van de monitoring uit;
- Bij projecten zoals via de Stichting Deltaplan Biodiversiteit zijn gezamenlijk 65-70 inrichtingsplannen opgesteld op agrarische gronden.
- SLZ ondersteunt in het veld en borgt de ecologische kwaliteit in planvorming en uitvoering, terwijl het collectief de deelnemers werft en het beheer borgt.

Succesfactor: duidelijke rolverdeling zonder concurrentie — het collectief richt zich op uitvoering en deelnemers, SLZ op ecologische expertise, planvorming en kwaliteitsborging. Dit versterkt de GBDA op landbouwgrond structureel.

Een vergelijkbare samenwerking is er ook in Brabant tussen het Coördinatiepunt Landschapsbeheer en BoerenNatuur Brabant.

Verdieping

Samenwerking Herstel Agrarisch Cultuurlandschap Fryslân

Binnen het project Herstel Agrarisch Cultuurlandschap – Fryslân heeft Landschapsbeheer Friesland als penvoerder en coördinator de afgelopen jaren samengewerkt met de zeven Friese agrarische collectieven. Het project is onderdeel van het Programma voor Plattelandsontwikkeling (POP).

In dit geval gaat het om het 3e plattelandsontwikkelingsprogramma, dat voor 50% is gefinancierd door de provincie Fryslân en voor 50% door het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO). In deze vruchtbare samenwerking is in vijf jaar tijd maar liefst 4,4 miljoen geïnvesteerd in het Friese landschap. Meer dan 300 boeren en andere particuliere grondeigenaren hebben deelgenomen aan één of meer van de elf verschillende maatregelen die mogelijk waren op agrarische grond.

De resultaten zijn divers: van het opnieuw aanleggen van duikers tot het herstellen van houtwallen. Van de aanleg van natuurvriendelijke oevers tot het herstellen van historische drenkpoelen. Inmiddels is er een nieuwe aanvraag, opnieuw met de zeven agrarische collectieven, ingediend. Er is een prachtige film gemaakt van de resultaten uit dit project.

Film: [Herstel Agrarisch Cultuurlandschap – Fryslân 2019 en 2021-2024 - ondertiteld](#)

Platform GBDA Provincie Utrecht

Verdieping

In het Platform GBDA (Platform GBDA) werken meerdere partijen samen aan een aantrekkelijk landschap voor mensen, planten en dieren in de provincie Utrecht. In 2017 is het samenwerkingsverband onder de naam Platform kleine landschapselementen opgericht op initiatief van de provincie Utrecht. Het doel van het platform is om de aanleg en het herstel van gebiedseigen landschapselementen zoals poelen, houtwallen en knotwilgen te stimuleren.

Inmiddels is het Platform uitgegroeid van 9 naar 32 partijen, en is de naam gewijzigd in Platform GBDA. Deze naam sluit beter aan bij het doel van de provincie Utrecht om, naast aandacht voor bomen en struiken, ook meer aandacht te besteden aan de kwaliteit van oevers en sloten. De zogenoemde blauwe dooradering. Ook het ecologisch beheren van bijvoorbeeld bermen en dijken krijgt meer aandacht, deze zijn onderdeel van de groene dooradering.

In het platform delen de partijen ervaringen en kennis en werken samen aan een netwerk van groene en blauwe verbindingen. De agrarische collectieven ontzorgen grondeigenaren bij aanleg en herstel van kleine landschapselementen. Dit doen zij in samenwerking met de gemeenten. Ook zorgen ze voor beheercontracten via het agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb). De provincie geeft subsidie aan de agrarische collectieven om dit mogelijk te maken. Daarnaast heeft de provincie subsidie voor boeren die agroforestry (boslandbouw) willen aanleggen. Deze bomen en struiken dragen ook (deels) bij aan de groene dooradering. De gemeenten in het platform hebben ook middelen voor aanleg van kleine landschapselementen op bijvoorbeeld erven. De waterschappen stellen middelen ter beschikking voor het aanleggen van natuurvriendelijke oevers en stimuleren en financieren duurzaam agrarisch waterbeheer. Zo werken we samen aan een netwerk van groene en blauwe verbindingen.

De voorbeelden illustreren hoe geformaliseerde samenwerkingsvormen in provincies zijn ingericht: door verschillende organisaties met betrokkenheid bij het onderwerp te verbinden in een samenwerkingsvorm met heldere rollen en verantwoordelijkheden. De huidige werkwijze, waarbij sprake is van een combinatie van tijdelijke en geformaliseerde samenwerkingsvormen maakt het mogelijk dat provincies de ambitie van 10% GBDA kunnen vertalen naar concrete maatregelen in het veld, ook in perioden waarin structurele overheidsfinanciering beperkt beschikbaar is.

Conclusies:

- De samenwerking op projectniveau functioneert over het algemeen goed. Dit geldt vooral voor bottom-up initiatieven en kortlopende projecten.
- In een aantal provincies ontbreekt het aan een structurele samenwerking op ambitie- en overkoepelend gebiedsniveau. Hierdoor is er onvoldoende samenhang in de provinciale aanpak.
- Er is behoefte aan afstemming aan de 'voorkant'. De betrokken gebiedspartners vragen om gezamenlijke planvorming, programmering en instrumentkeuze voordat projecten worden opgestart.
- Er is vaak een capaciteitstekort bij organisaties in het veld om aan de adviesfunctie en procesbegeleiding van belangstellenden goed invulling te kunnen geven. Dit staat ook een effectievere samenwerking in de weg.

Aanbevelingen:

- Stimuleer als provincie dat er een samenwerkingsplatform of vergelijkbaar gremium is dat adviserend optreedt naar de provincie en waar de plannen en het instrumentarium van betrokken organisaties en overheden (incl. waterschappen) worden afgestemd. Hier kunnen ook krachten, kennis en inzet worden gebundeld.
- Verken of een gezamenlijke uitvoeringsorganisatie of coördinatiepunt mogelijk is en toegevoegde waarde heeft.

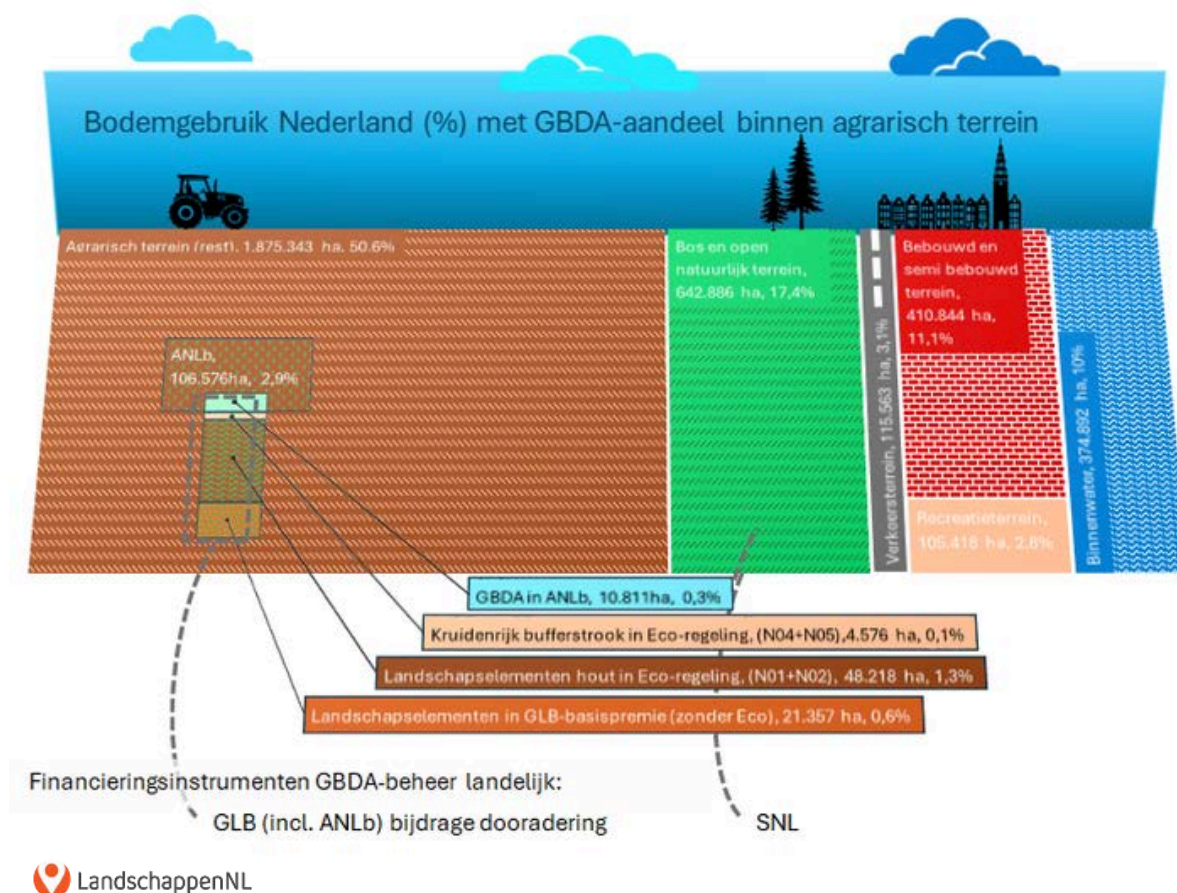
3.4 Instrumenten en regelingen

Eerder werd geconstateerd dat de regie op een samenhangende impuls aan GBDA vaak ontbreekt. Dit vertaalt zich ook in de inzet van instrumenten en regelingen. De huidige financiering van de GBDA is sterk versnipperd en verschilt per provincie sterk¹³.

Figuur 3 op de volgende pagina geeft een beeld van de verschillende landelijke regelingen die er rond aanleg en beheer van GBDA bestaan.

¹³Zie ook de eerdere inzichten uit het rapport 'Doordacht Dooraderd (2025)' en de onlangs gepresenteerde 'Handreiking GBDA (2025), hoofdstuk 8 financieringsstrategie', en Bijlage 3

Figuur 3: Landelijke regelingen rond aanleg en beheer van GBDA (bron: LandschappenNL)

Toelichting bij figuur 3

Bovenstaande figuur geeft een beeld van het aandeel agrarisch terrein, bos en open natuurlijke terrein, verkeerterrein, bebouwd en semi bebouwd terrein, recreatieterrein en binnenwater van de Nederlandse oppervlakte. Buiten water is in deze figuur buiten beschouwing gelaten.

Bovenstaande cijfers komen uit 2020, 2022 en 2024 (zie onder).

Het totale agrarische areaal in Nederland bedraagt 2.056.070 ha (55,5% van het landgebruik) (Visser & Kleyheeg, 2025). In deze grafiek zijn delen hiervan nader uitgesplitst (ANLb, GBDA binnen ANLb, kruidenrijke bufferstroken in de eco-regeling, landschapselementen binnen de eco-regeling en landschapselementen binnen het GLB zonder eco-regeling). Het resterende areaal “Agrarisch terrein (rest)” – dat niet onder deze categorieën valt – bedraagt 1.875.343 ha.

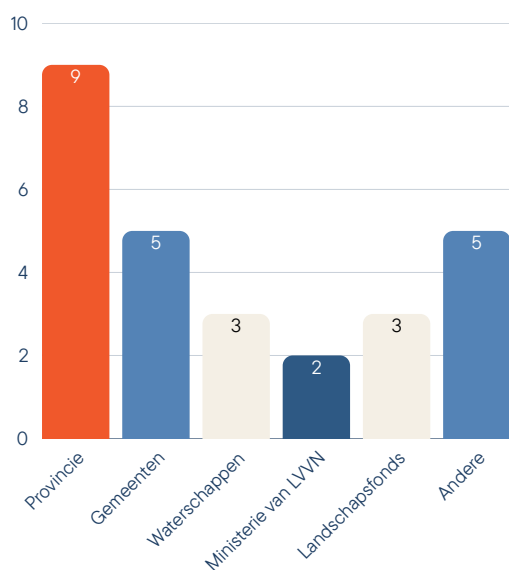
- De cijfers voor niet-agrarisch bodemgebruik komen van [CBS 2020](#).
- De cijfers voor het totale aandeel ANLb (106.576 ha) komen uit: [Visser, I. & Kleyheeg, E., 2025. Ecologische evaluatie Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer](#).
- In dit rapport worden de volgende onderdelen tot GBDA gerekend: landschapselementen (5.425 ha) + sloot- en poelbeheer (1.464 ha) + akkerranden (3.922 ha) = 10.811 ha.
- De cijfers voor landschapselementen onder de eco-regeling (kruidenrijke bufferstrook en hout) komen van RVO 2024.

De bestaande instrumenten en regelingen werken de eerder geconstateerde rolverdeling tussen agrarische collectieven (vooral beheer door boeren) en landschapsorganisaties (vooral aanleg door particulieren) in de hand.

Vraag 8 geeft aan welke partijen structureel bijdragen aan aanleg en herstel van GBDA. De provincie wordt hierbij het meest genoemd. Hierbij wordt door de geïnterviewden aangegeven dat provinciale subsidies in zeker zin structureel zijn, maar vaak wel tijdelijke openstellingen betreffen waarvoor iedere keer weer de gehele planprocedure doorlopen moet worden wat kostbaar qua tijd en inzet is.

Bijlage 3 bevat een overzicht van de huidige provinciale subsidieregelingen rond aanleg, beheer en herstel van GBDA. Wat opvalt is dat er verschillen tussen de provincies bestaan in het aantal regelingen, de type regelingen en de beschikbare budgetten, en tussen de subsidiabele kosten en subsidieontvangers.

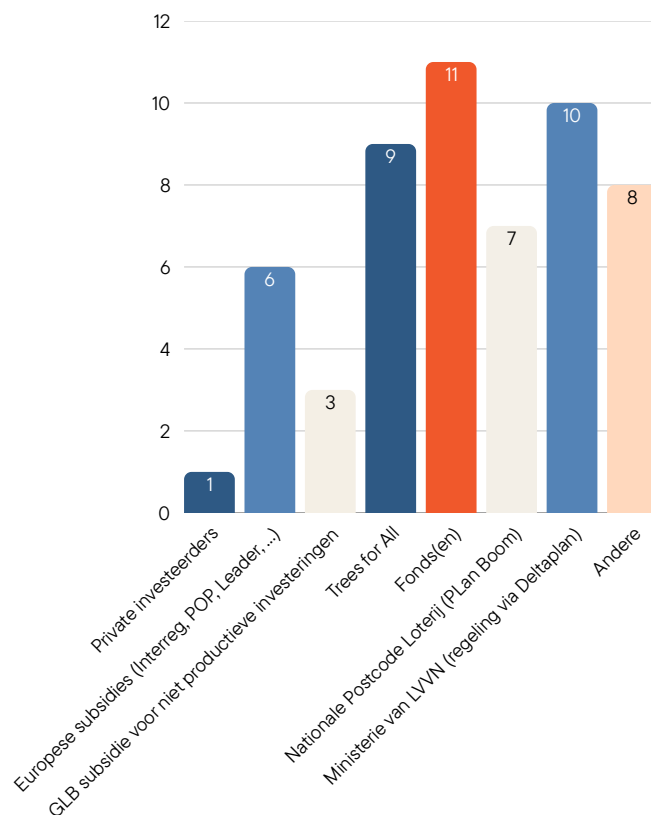
8. Welke partijen in uw provincie dragen financieel bij aan een **structurele subsidieregeling** voor de **aanleg en herstel** van groenblauwe dooradering? (meerdere antwoorden mogelijk)

Meerdere regelingen betekent niet automatisch een hoger beschikbaar subsidiebudget of een doelmatiger inzet op de realisatie van een samenhangende GBDA. Er kunnen bijvoorbeeld veel regelingen zijn met een beperkt budget per regeling of per aanvraag, of gericht op slechts een paar type landschapselementen.

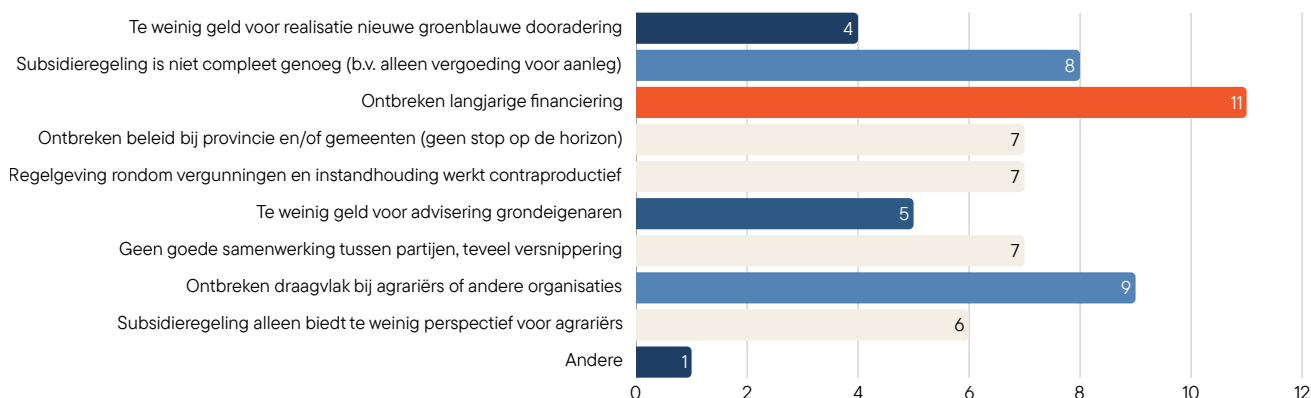
Naast structurele financiering zijn er ook diverse eenmalige bijdragen aan aanleg, herstel en beheer van GBDA. Het betreft hier een gevarieerd palet aan financiële middelen, van private investeerders, fondsen, Nationale Postcode Loterij tot lokale sponsoracties. De bijdragen variëren ook aanzienlijk in omvang, van enkele miljoenen die naar 1 of 2 grote gebiedsprojecten gaan (POP) tot een paar duizend euro (Trees for All). De kleinere bijdragen die soms publieksacties betreffen, bijv bomen uitdelen, kunnen wel een grote maatschappelijke impact hebben (zie vraag 9).

9. Welke andere partijen hebben de afgelopen 5 jaar financieel bijgedragen aan de **aanleg en het herstel** van landschapselementen via **eenmalige bijdragen**? (meerdere antwoorden mogelijk)

Door de bomen het bos niet meer zien

10. Wat zijn volgens jouw organisatie de grootste knelpunten om een impuls van de realisatie van groenblauwe dooradering te realiseren? (meerdere antwoorden mogelijk)

Bij vraag 10 staat een opsomming van de knelpunten die worden ervaren rond GBDA. In de enquête en de interviews wordt aangegeven dat om te komen tot een doelmatige realisatie van GBDA, alleen financiering van de aanleg niet afdoende is. Zo worden er in de Handreiking GBDA zes kostencomponenten onderscheiden: aanleg, herstel, beheer & onderhoud, gedeelde inkomsten, afwaardering en transactiekosten. De huidige financiële regelingen zijn tijdelijk en vaak ingericht op één van deze kostencomponenten. Ook zijn ze vaak gericht op slechts één of een aantal specifieke landschapselementen, kennen verschillende subsidieontvangers en – voorwaarden, en verschillen per provincie of zelfs per gebied. Bovendien sluiten de openstellingstermijnen niet goed op elkaar aan. Met betrekking tot beheerkosten/gedeelde kosten (ANLb of eco-regeling) is de looptijd beperkt (1 tot 6 jaar) en soms zijn de beheerkosten ook niet geborgd bij nieuwe aanleg. Tegelijkertijd wordt er gesignaleerd dat er op dit moment steeds meer financieringsmiddelen komen voor aanleg en herstel van landschapselementen. Doordat niet alle kostencomponenten worden gedekt, kan het geld momenteel onvoldoende worden ‘weggezet’ (m.n. op landbouwgrond). Er heerst een zekere terughoudendheid bij boeren voor de aanleg van nieuwe landschapselementen.

Dit heeft – naast het bieden van voldoende financiële perspectief door ontbreken van componenten- ook in sterke mate te maken met angst voor wijzigend en/of botsend beleid en het ontbreken van een duidelijke koers richting de toekomst. De organisaties die werken met Europese, landelijke of provinciale regelingen wijzen op de omvangrijke overheadkosten door vereisten vanuit de openstellingen, proceskosten en vervolgens de planologische belemmeringen (vergunningvereisten, leges etc.) en soms tegenstrijdige regelgeving wat veel tijdsinzet vergt om aan al deze vereisten te voldoen. De standaard vergoeding voor de kosten van overhead van 15% wegen hier niet tegenop en liggen soms op 40%. Last but not least ontbreekt het tot dusverre ook aan beloningsinstrumenten die de maatschappelijke waarde van de onderdelen van het GBDA vertalen in een verdienmodel voor grondeigenaren of boeren.

“Er loopt nu geen treintje van beleid naar uitvoering. Er wordt een beleidsambitie van 10% geformuleerd, maar daarna gaat het alle kanten op. Dat meedoen op basis van vrijwilligheid is, helpt hier niet bij. Het leidt in het slechtste geval tot een hagelslag van GBDA. Er is nu geen goede wortel en stok.”

(Citaat geïnterviewde)

Conclusies:

- Het gebrek aan regie vanuit zowel het Rijk als de meeste provincies op de uitvoering van 10% GBDA vertaalt zich in de inzet van een versnipperd instrumentarium rond GBDA van aanleg naar beheer.
- Tussen de provincies bestaan er verschillen in het aantal regelingen, de type regelingen en de beschikbare budgetten.
- Er bestaan veel diverse financieringsbronnen naast elkaar: publiek en privaat staan los van elkaar en worden (of kunnen) vaak niet aan elkaar gekoppeld;
- In de meeste provincies is er geen sprake van een structurele financiering van aanleg en herstel gekoppeld aan beheer.
- Regelingen zijn vaak gericht op 1 (kosten)component, dus óf aanleg, óf beheer, óf op specifieke landschapselementen.
- Regelingen kennen verschillende subsidieontvangers en subsidievoorwaarden.
- Het ontbreekt aan langjarige financiering voor beheer; de termijn van 6 jaar wordt als te kort ervaren. Dit gaat ten koste van de borging van aangelegde landschapselementen.
- De wet- en regelgeving werkt vaak contraproductief in plaats van stimulerend: Overheadkosten zijn hoog en /de vergunningverlening verloopt vaak moeizaam.
- De onduidelijkheid over het toekomstig beleid en wat dit betekent voor het bedrijf, remt deelname agrariërs.

Aanbevelingen:

- Ontwikkel als provincie samen met de meest betrokken gebiedspartijen een integrale, gebiedsgerichte financieringsstrategie die vertaald wordt in een integrale regeling en instrumenten gericht op de aanleg, herstel en beheer van GBDA. Geef hierbij invulling aan de uiteenlopende kostencomponenten.
- Combineer daarbij publieke middelen, private investeringen en verdienmodellen op gebiedsniveau.

- Koppel GBDA ook aan andere opgaven en budgetten (water, klimaat, landbouw, recreatie) om meervoudige financiering mogelijk te maken.
- Voor wat betreft één van de kostencomponenten is structurele financiering van beheer (niet alleen aanleg), bijvoorbeeld via langjarige beheerregelingen en fondsen, in samenhang met afwaardering van grond (of kleinschalige kavelruil) van groot belang om aanleg op agrarische grond te realiseren.
- Betrek private partijen en grondgebruikers actief (agrariërs, bedrijven, grondeigenaren) met passende prikkels en businesscases.
- Organiseer governance en samenwerking vroegtijdig (rollen, verantwoordelijkheden, gebiedscoalities) om financiering uitvoerbaar te maken.
- Zorg dat vergunningprocedures of planologische eisen de aanleg niet frustreren. Borg het langjarige behoud van lijnelementen door bijvoorbeeld (private) afspraken te maken gekoppeld aan langjarige vergoedingen.
- 1-Loketfuncties die geïnteresseerde grondeigenaren en agrariërs ontzorgen zijn essentieel.

“Onze grootste wens is een structurele financiering. Die geeft ons de tijd om betere kwaliteit te leveren. Het geld is er linksom of rechtsom volgens ons wel voor, echter zijn de huidige vormen (bijv. Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel) enkel gericht op aanleg en heel kortlopend (1 plantseizoen). Het ontbreken van structurele financiering zorgt ervoor dat wij ons minder kunnen richten op de kwaliteit, zoals de begeleiding bij uitvoer, nazorg en financiële middelen na aanplant. We moeten iedere keer op zoek naar een nieuw project voor hetzelfde, namelijk aanleg, herstel en beheer van landschapselementen.”

(Citaat geïnterviewde)

***“Subsidies met bijbehorende voorwaarden
passen geregeld niet goed bij de praktijk en dit
leidt tot inefficiëntie/minder output.***

***Daarnaast ontbreekt het aan een goede
koppeling tussen aanleg en het vervolgbeheer.
Agrariërs willen vaak zicht op langduriger steun
bij het beheer van elementen om daadwerkelijk
inzet te plegen in aanleg/herstel van
elementen.”***

(Citaat geïnterviewde)

***We merken dat ruimtelijke regels
(bestemmingsplannen en specifiek ook
archeologie) een grote drempel vormen om tot
daadwerkelijke realisatie van landschapsherstel
te komen. Er zitten veel kosten aan
archeologisch onderzoek en daarnaast is de
procedure voor vergunningsaanvragen lang,
kost het extra tijd en geld en werkt het in iedere
gemeente anders.”***

(Citaat geïnterviewde)

In de provincies Overijssel en Noord-Brabant hebben de provincies samen met gemeenten en andere gebiedspartijen ingezet op meer samenhang in de financiering van GBDA. Onder andere door de inrichting van Landschapsfondsen en de openstelling van een integrale Stimuleringsregeling die alle kostencomponenten omvat en meerdere doelgroepen bedient.

Landschapsfonds Overijssel

Verdieping

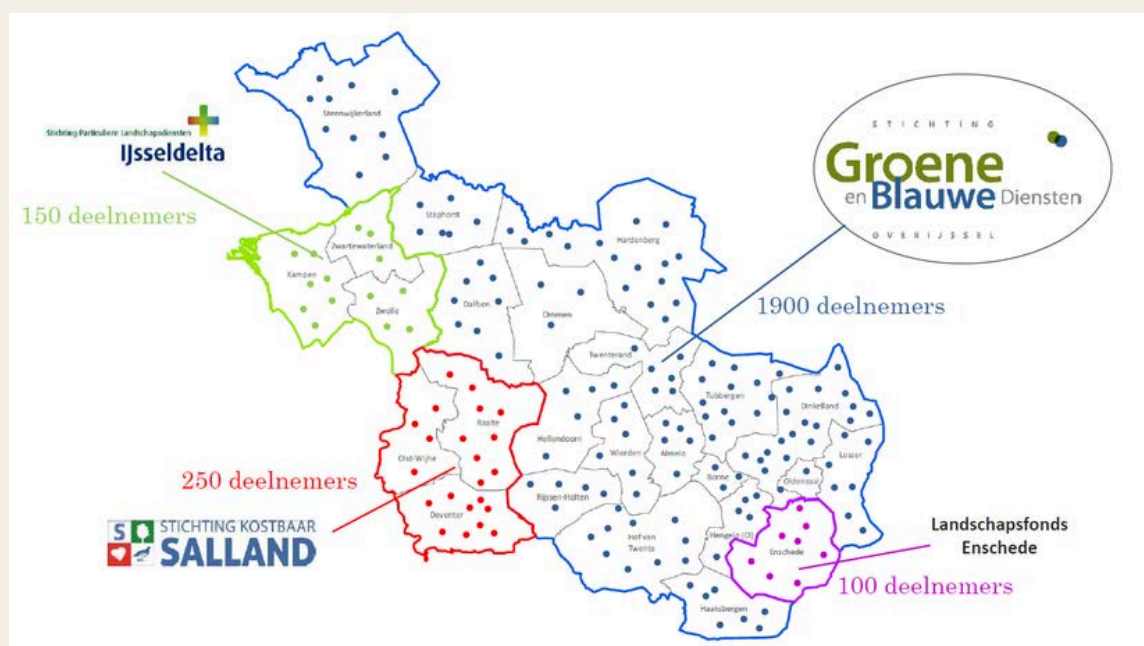
Landschap Overijssel is initiatiefnemer van de Stichting Groene en Blauwe Diensten Overijssel (SGBDO), een gebiedsfonds voor duurzaam beheer en aanleg van landschapselementen zoals houtwallen, singels, poelen en knotbomen. Sinds 2009 sluit het fonds actief langdurige contracten met grondeigenaren (meestal 21 jaar), waarbij zij een vergoeding ontvangen voor onderhoud en beheer. Hierdoor is de kwaliteit en continuïteit van het landschap gewaarborgd. Het fonds is bovendien toepasbaar in de zogenaamde witte gebieden, waardoor nieuwe kansen voor GBDA ontstaan, ook buiten bestaande collectief- en ANLb-zones.

SGBDO telt ongeveer 1.900 deelnemers die samen 1.124 km houtwallen en singels, 500 poelen en 3.100 knotbomen beheren. Door deze breed gedragen participatie en langjarige borging, gecombineerd met financiering vanuit provincie, gemeenten, landelijke stimuleringsregelingen en soms het bedrijfsleven, is het fonds een duurzaam en effectief middel waarmee Landschap Overijssel direct impact realiseert op de GBDA in Overijssel.

Andere fondsen binnen de provincie Overijssel zijn:

- Stichting Particuliere landschapsdiensten IJsseldelta (SPLIJ+) à Zwolle, Kampen, Zwartewaterland
- Stichting Kostbaar Salland (SKS) à Olst-Wijhe, Raalte, Deventer
- Landschapsfonds Enschede

[Groene en Blauwe Diensten – Stichting Groene en Blauwe Diensten Overijssel](#)

Stimuleringsregeling Landschap 2.0 Noord-Brabant

Verdieping

In de provincie Noord-Brabant is er vanaf 2007 een regeling om de aanleg en het beheer van GBDA door boeren, burgers en buitenlui te stimuleren. Vanaf 1 januari 2026 gaat deze verder onder de naam [Stimuleringsregeling](#) Landschap 2.0. Provincie, gemeenten en waterschappen zorgen gezamenlijk voor de financiering. Iedere euro die een gemeente of waterschap beschikbaar stelt, wordt door de provincie verdubbeld.

De regeling kent passende vergoedingen voor:

- **Aanleg van nieuwe GBDA:** de bijdrage is 100% van de normkosten. De normkosten bestaan uit aankoop van materiaal (b.v. plantsoen, boomkorven,...) en arbeidskosten (loonwerk of eigen arbeid);
- **Vergoeding voor beheer:** de bijdrage is 100% van de normkosten voor het beheer van bestaande en nieuwe GBDA. De beheervergoeding wordt verstrekt voor 6 jaar. Daarna is verlenging mogelijk;
- **Vergoeding voor inzet grond:** Bij een permanente onttrekking van gronden aan het landbouwkundig gebruik kunnen deelnemers een vergoeding ontvangen voor het waardeverschil tussen landbouwgrond en natuur/landschapselement. Bij een tijdelijke onttrekking zoals bij kruidenrijke randen kent de regeling een vergoeding voor gedeelde inkomsten.

Gratis advies aan de keukentafel

10% van het totale budget wordt ingezet voor advisering van grondeigenaren/-gebruikers. Voor het advies aan de keukentafel zijn veldcoördinatoren beschikbaar die elk een eigen werkgebied hebben.

25 beheerpakketten

De regeling is opgebouwd rond 25 beheerpakketten. Het betreft beheerpakketten voor groene landschapselementen (b.v. houtsingels, hagen en(knot)bomen), blauwe landschapselementen (b.v. poelen, natuuroevers en waterbergingsgebied), kruidenrijke randen op gras- en bouwland (b.v. bloemrijke rand, patrijzenrand en bijenrand) en wandelpaden over boerenland.

Meer dan 2000 deelnemers zowel boeren als particulieren

Vanaf de opstart hebben ruim 2000 grondeigenaren/-gebruikers gebruik gemaakt van de meest complete regeling voor GBDA in Nederland.

3.5 Kennis en Monitoring

3.5.1 Kennis

In de interviews en enquêtes wordt aangegeven dat er veel concrete kennis aanwezig is bij gebiedspartijen rond landschapselementen (zie vraag 11). Hierbij wordt in de eerste plaats gedoeld op praktische kennis voor toepassing in het veld. Door veel gebiedspartijen wordt voorzien in brochures, folders voor beheerpakketten, handreikingen, praktijknetwerken, infobladen, erfbezoeken en cursussen rond aanleg, herstel en beheer van GBDA. In de cursussen die gegeven worden, zie je vaak de knip terug tussen de aanleg van “lijnelementen” zoals houtwallen, hagen, erfbeplantingen en poelen en de meer beheergerichte cursussen vanuit de agrarische collectieven. Ook worden er adviesbureaus ingeschakeld.

Verdieping

Landschapsbeheer Gelderland heeft veel kennis over landschappen en landschapsbeheer ontsloten via hun website [SLG | Overzicht kennisbank](#). Op hun website zijn 90 infobladen te vinden over landschappen en landschapsbeheer en tal van instructiefilmpjes over aanleg en beheer van landschapselementen.

Daarnaast is er een uitgebreid aanbod van cursussen en webinars over landschap, biodiversiteit en veilig werken.

Kennisbank Aanleg en beheer van opgaande groene landschapselementen

Webinar over aanleg en beheer van jouw houtsingel, struweelhaag of een ander landschapselement.

Aanplant en beheer | Biodiversiteit & maatregelen | Landschapselementen | Webinars

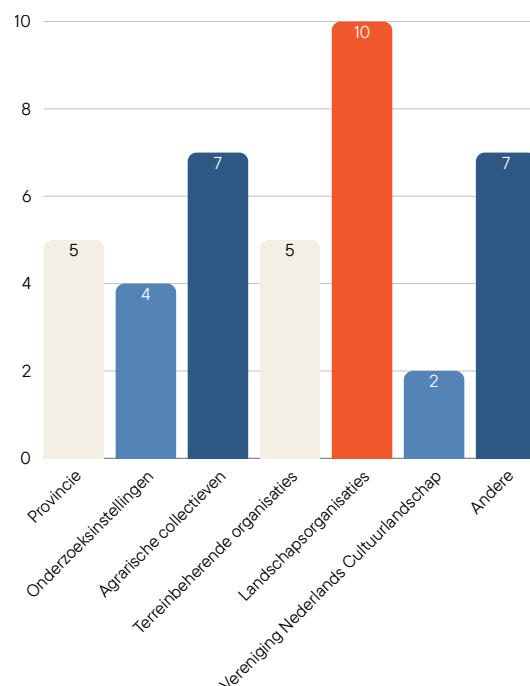

Kennisbank Aanleg en onderhoud van poelen

Webinar 'Aanleg en onderhoud van poelen'. Hoe onderhoud je je poel? In welk seizoen doe je welk beheer?

Aanplant en beheer | Biodiversiteit & maatregelen | Landschapselementen | Webinars

11. Welke partijen zijn betrokken bij **kennisontwikkeling** over aanleg, herstel en beheer van groenblauwe dooradering? (meerdere antwoorden mogelijk)

Er wordt wel gesignaleerd dat er soms meerdere kennisproducten circuleren en dat het vaak aan afstemming ontbreekt. Ook wordt de zorg uitgesproken door enkele landschapsorganisaties of er wel voldoende gebiedskennis van het landschap aanwezig is. Zoals van de ontstaansgeschiedenis, de bijzondere waarden, de landschappelijke kenmerken en historische patronen die bepalend zijn voor de identiteit van het landschap. Bij agrariërs is vaak de kennis aanwezig over de bewoning van een gebied en de verhalen over de bewoners, de ontwikkelingen die lokaal een rol speelden bij veranderingen in het landschap, etc. Ook wordt aangegeven dat het vaak aan voldoende capaciteit en middelen ontbreekt om de juiste gebiedskennis in te kunnen zetten en om de gebiedsprocessen goed te kunnen begeleiden.

In de provincie Overijssel is er een mooi voorbeeld hoe gebiedsverhalen van bewoners en boeren worden betrokken in gebiedsprocessen.

Verdieping

Behoud en versterking van landschap begint bij besef van waarde

Met de projecten *Dorpslandschappen* in de provincie Overijssel brengen we inwoners samen rond hun leefomgeving – hun thuisplek. Door kennis te delen over de ontstaansgeschiedenis van het landschap ontstaat begrip én een besef van waarde. Ook gaan we samen naar buiten om deze kennis in de praktijk te ervaren, waarbij bewoners hun verhalen delen en het landschap tot leven komt.

Kennis leidt tot inzicht, en inzicht tot grotere betrokkenheid, versterkt de gezamenlijke trots op de leefomgeving en vergroot het eigenaarschap. Dit vertaalt zich in een grotere bereidheid onder bewoners om actief bij te dragen aan de realisatie van 10% GBDA (GBDA). Zo ontstaan open, inhoudelijke gesprekken – zonder oordeel – over de opgaven in het gebied. Het landschap fungeert hierbij als verbindende kracht en vormt de basis voor gezamenlijke, toekomstgerichte keuzes.

Bron en meer informatie: [Dorpslandschappen](#) | [Landschap Overijssel](#) en [Erfgoedvisie](#) | [Landschap Overijssel](#)

Conclusies:

- Er is veel kennis aanwezig bij diverse partijen.
- Er vindt weinig afstemming plaats over de ontwikkeling van nieuwe kennisproducten.
- Organisaties beschikken over verschillende soorten kennis; juist de combinatie daarvan zou de inrichting van GBDA sterker maken.
- Er is een tekort aan capaciteit en middelen gericht op gebiedskennis en het begeleiden van gebiedsprocessen.

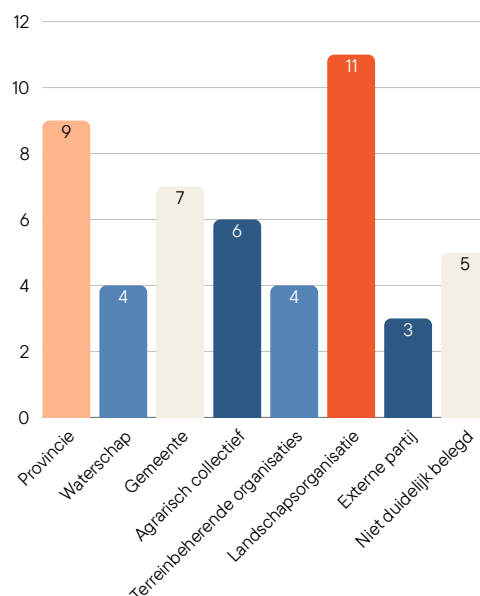
Aanbevelingen:

- Stem tezamen de gezamenlijke kennisbehoefte vast;
- Doe aan gezamenlijke kennisontwikkeling met partijen;
- Benut hiervoor ook het provinciale samenwerkingsplatform
- Zet gezamenlijk kennis en kunde in, bijvoorbeeld door de inrichting van een gezamenlijke regionaal kennisplatform (zie eerder voorbeeld Stichting Zeebra).

3.5.2 Monitoring

De monitoring van GBDA laat een versnipperd beeld zien (zie vraag 12). Landelijk bestaat er nog geen vastgestelde uniforme methode die aangeeft hoe op landelijke schaal GBDA gemonitord kan worden, wat daarin mee te tellen, welke ontwikkelingen er zijn (voor- of achteruitgang in omvang GBDA), en hoe de kwaliteit te meten. Er is een landelijk LASREG-systeem opgezet, maar deze is nog in ontwikkeling. Het LASREG-systeem monitort op basis van een combinatie van AHN-hoogtegegevens, luchtfoto's, satellietbeelden (remote sensing), Open Data (BGT, provincies, gemeenten) en Natuurbeheerplannen van provincies¹⁴. De focus is daarmee kwantitatief en kent onzekerheidsmarges. Landelijk bestaat er daardoor nu geen duidelijk beeld van de kwantitatieve aanwezigheid van GBDA op agrarische gronden. De landschapsorganisaties

12. Welke organisaties in je provincie hebben nu een rol bij de monitoring (kwantiteit en/of kwaliteit) van groenblauwe dooradering in het agrarisch gebied? (meerdere antwoorden mogelijk)

beschikken over een kwalitatieve monitoring, het Meetnet Landschapselementen.

Op dit moment bestaat de monitoring van GBDA in provincies grotendeels uit de verzameling van monitoringsdata die voor andere doeleinden (lees: natuurdoelen) zijn opgezet, zoals de N-2000 monitoring, de beheermonitoring van de beheerpakketten door collectieven, de beleidsmonitor van de effecten op de doelsoorten vanuit ANLb en de KRW monitoring. Er worden op dit moment door verschillende provincies eigen systematieken ontwikkeld, soms in samenhang met BKN en LASREG. In de interviews wordt aangegeven dat vaak niet bekend is hoe de monitoringsresultaten worden gebruikt voor bijsturing van beleid en uitvoering.

Conclusie

- Er bestaat landelijk geen vastgestelde uniforme methode voor de kwantitatieve en kwalitatieve monitoring van GBDA.

¹⁴Zie www.lasreg.nl/faq/

- De monitoring van GBDA laat een versnipperd beeld zien en is vanuit verschillende doelen ingestoken.
- Onduidelijk is in hoeverre de monitoringsresultaten worden gebruikt voor bijsturing van beleid en uitvoering.

Aanbevelingen:

- Werk als Rijk in het kader van de NHV een landelijke systematiek uit voor kwantitatieve en kwalitatieve monitoring van GBDA die provincies moeten gebruiken. Het advies van de werkgroep monitoring van het Aanvalsplan Landschap kan hiervoor gebruikt worden.

“Wat ontbreekt zijn heldere beleidskaders. Momenteel is de monitoring van de GBDA los georganiseerd. Vanuit meerdere achtergronden. Samenhang tussen monitoring en analyse van gegevens ontbreekt nog.”

(Citaat geïnterviewde)

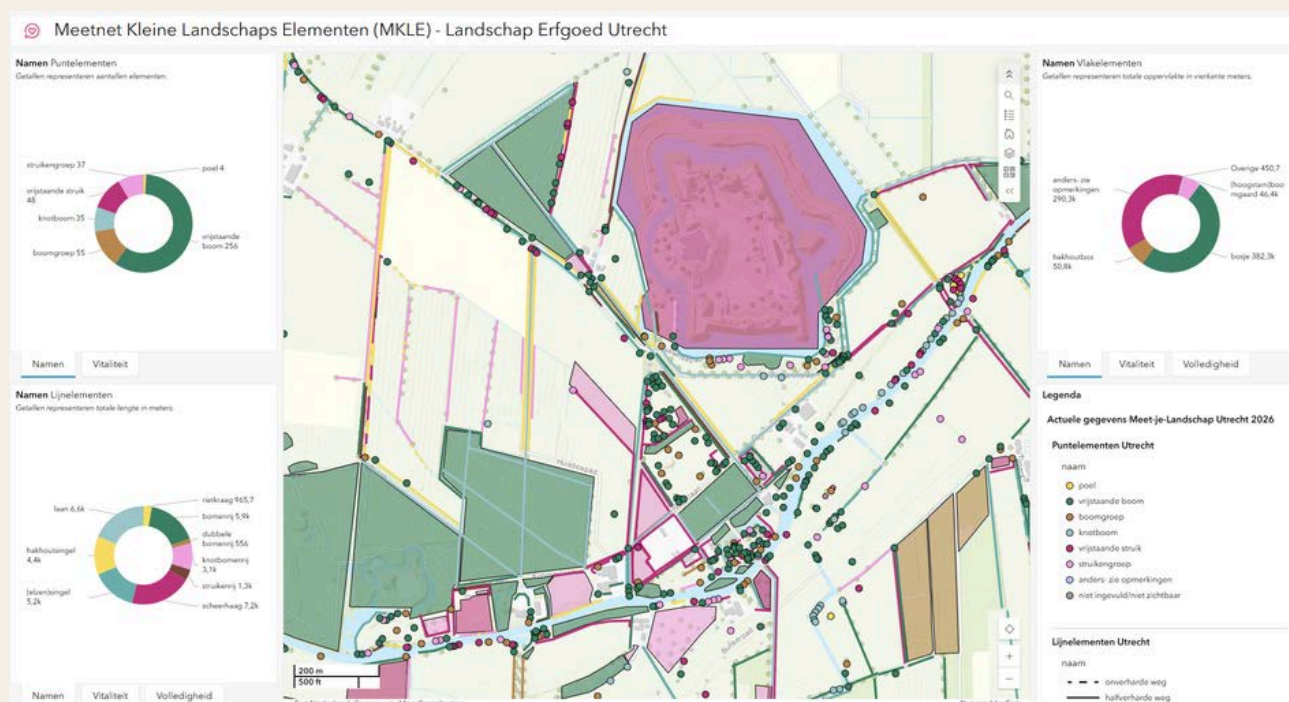
“Het ontbreekt aan een uniforme aanpak, objectiviteit, samenwerking, monitoring van kwaliteit en coördinatie op gezamenlijke inzet van vrijwilligers.”

(Citaat geïnterviewde)

Verdieping: Meetnet Kleine Landschapselementen Utrecht

Kleine landschapselementen staan onder druk. Landschap Erfgoed Utrecht wil een goed beeld krijgen én houden van alle kleine landschapselementen in de provincie Utrecht. Zowel van de kwantiteit als kwaliteit. Als je weet wat er in het landschap aanwezig is, kun je het ook beter beschermen en onderhouden. Daarvoor is de **vrijwilligersgroep Meet je Landschap** die kleine landschapselementen in kaart brengt.

Een actueel overzicht van de verschillende landschapselementen is te zien op het [dashboard Kleine Landschapselementen](#) dat samen met Sopra Steria werd ontwikkeld. Het dashboard is voor iedereen met interesse voor het landschap en iedereen die werkt in en voor het landschap zoals beleidsmedewerkers of adviseurs. Ambtenaren van gemeenten kunnen het bijvoorbeeld gebruiken als handig hulpmiddel bij landschapsontwikkelingsplannen.

4. Eindconclusies en aanbevelingen

Het laatste hoofdstuk stipt kort de maatschappelijke context van GBDA aan. Daarna volgen de belangrijkste conclusies van de quick scan op basis van de onderzoeksvragen, geordend rond vier thema's: beleid en regie, rollen en samenwerking, instrumenten en regelingen, en kennis en monitoring. Op basis daarvan worden aanbevelingen geformuleerd op rijks-, provinciaal en regionaal gebiedsniveau om GBDA een impuls te geven. Het hoofdstuk sluit af met een kort nawoord op de kansen die er voor een succesvolle realisatie van GBDA liggen.

Context

Er is bij veel partijen- zowel overheden, boerenorganisaties, landschapsorganisaties als bewoners- veel enthousiasme en bereidheid om met GBDA aan de slag te gaan. Zij zien de intrinsieke waarde van het landschap, de bijdragen die GBDA aan verschillende maatschappelijke opgaven levert, en zij beleven en voelen het landschap als hun thuis.

Ook op Rijks- en provinciaal niveau staat GBDA steeds meer in de belangstelling. Een goed netwerk van groenblauwe dooradering wordt herkend en erkend als belangrijk fundament voor het behalen van natuurdoelen en voor het verbeteren van een voor bewoners herkenbare landschappelijke kwaliteit.

Aanleiding

In het voorjaar van 2025 heeft het kabinet besloten een stevige impuls te geven aan het Agrarisch Natuurbeheer. Onderdeel daarvan vormt een extra inzet in prioritaire gebieden. Het kabinet wil een sterkere nadruk leggen op de versterking van de GBDA in deze prioritaire gebieden.

Het Ministerie van LNV heeft aan LandschappenNL gevraagd om middels een quick scan in kaart te brengen hoe de bestaande uitvoeringssituatie in de provincies gericht op landschapsversterking/-kwaliteit met GBDA op agrarische gronden eruitziet aan de hand van de volgende onderzoeksvragen:

- Een quick scan van de diverse regelingen, incidentele subsidies en instrumenten die er op dit moment per provincie bestaan gericht op landschapsversterking/-kwaliteit met GBDA met aanleg en beheer op agrarische gronden.
- Een verdiepende analyse hoe de financiering en samenwerkingsvormen tussen betrokken partijen, collectieven en overheden op dit moment georganiseerd is in een aantal (maximaal zes) “voorloper” gebieden verspreid over verschillende provincies. Welke regionale

verschillen zijn er, wat zijn de overeenkomsten, en welke uitdagingen lopen ze tegen aan? En wat biedt kansen voor toepassing in andere provincies?

- Stel op basis van bovenstaande analyse een advies met aanbevelingen op (op provinciaal, dan wel provinciegrensoverschrijdend of nationaal niveau) voor de verdere ontwikkeling en de implementatie van instrumenten gericht op landschapsversterking/-kwaliteit met GBDA met aanleg en beheer passend bij de ambitie die in de [Kamerbrief](#) over de uitwerking van de contouren van agrarisch natuurbeheer staat verwoord.

Uit de analyse van de bestaande uitvoeringssituatie (die gericht is op aanleg, herstel en beheer van GBDA op agrarische gronden) komt naar voren dat de uitvoeringssituatie ‘binnen’ en ‘buiten’ het stelsel van ANb met elkaar samenhangt. Daarom gaan de aanbevelingen in dit rapport breder dan alleen het ANb.

Conclusies

Uit de analyse komt het volgende beeld naar voren:

1. Beleid en Regie

- Er is op rijksniveau geen expliciete verankering in het beleid van de ambitie om 10% GBDA te realiseren in het landelijk gebied. Het ontbreekt in het verlengde daarvan ook aan een samenhangend beleidskader met heldere doelen, prioriteiten en in te zetten middelen.
- Ook ontbreken eenduidige kaders en uitgangspunten die vastleggen wat onder GBDA wordt verstaan, welke landschapselementen daarvoor meetellen en welke kwaliteitscriteria aan deze landschapselementen worden gesteld
- Het Aanvalsplan Landschap heeft diverse adviezen aangeleverd rond GBDA. Deze vormen goede bouwstenen voor het op te stellen rijksbeleid.

- Het Programma ANb vormt nu een belangrijke pijler onder GBDA. In het ANb is de realisatie van GBDA echter geen doel op zich, maar een ecologische maatregel gericht op de instandhouding van een aantal aangewezen VHR-doelsoorten. Dit maakt dat het behoud of herstel van deze VHR-doelsoorten leidend is voor in te zetten GBDA-maatregelen/beheerpakketten. Daarnaast zal er een focus komen op prioritaire gebieden. Dit kan ertoe leiden dat aanleg en beheer van GBDA niet optimaal bijdraagt aan het realiseren van de gewenste ecologische en landschappelijke connectiviteit.
- Vrijwel alle provincies hanteren de ambitie van 10% GBDA wel in hun beleid, maar dit wordt vaak niet vertaald in een concreet uitvoeringsprogramma.
- In veel provincies is sprake van een gedeelde regie, maar zonder duidelijke trekker of eindverantwoordelijke.
- Bovenstaande maakt dat de besluitvorming over doelen en middelen rond de realisatie van GBDA diffuus is en slecht navolgbaar.
- Dit gebrek aan regie vanuit zowel het Rijk als de meeste provincies van beleid naar uitvoering vertaalt zich in de inzet van een versnipperd instrumentarium rond de realisatie van GBDA, vertraging en mogelijk suboptimale landschappelijke en ecologische effecten.

2. Rollen en samenwerking

- Er zijn veel partijen betrokken bij aanleg, herstel en beheer van GBDA in het veld. Agrarische collectieven, landschapsorganisaties, waterschappen en lokale particuliere initiatieven zijn daarvan de belangrijkste.
- De rollen zijn vaak zo gegroeid in de loop van de tijd en niet scherp vastgelegd.
- Agrarische collectieven richten zich vooral op beheer, terwijl landschapsorganisaties zich met name richten op advies over aanleg en herstel
- De samenwerking tussen partijen op projectniveau functioneert goed, maar het ontbreekt vaak aan structurele samenwerking op strategisch en overkoepelend planniveau.
- Er is zodoende onvoldoende afstemming 'aan de voorkant' over doelen, instrumenten, uitgangspunten en prioriteiten.
- Partijen missen overzicht van elkaars taken en benutten elkaars expertise onvoldoende.
- Capaciteitstekorten versterken dit probleem en beperken de uitvoeringskracht. Ook staat dit een effectievere samenwerking in de weg

3. Instrumenten en Regelingen

- Er zijn verschillen te zien tussen provincies qua aantal subsidieregelingen, het type regelingen en de beschikbare budgetten voor GBDA.
- Als provincies subsidieregelingen hebben, zijn deze meestal maar tijdelijk en op één component –meestal aanleg- gericht.

- Slechts een aantal provincies -zoals Noord-Brabant, Overijssel en Utrecht- hebben bredere regelingen waar naast geld voor aanleg ook geld voor beheer en inzet van grond (afwaardering of gederfde inkomsten) beschikbaar is.
- Een vergoeding voor langjarig beheer (>20 jaar), een grote wens van veel organisaties, is op dit moment alleen beschikbaar in de provincie Overijssel.
- de regelgeving en vergunningsvereisten werken vaak contraproductief en leiden tot hoge overheadkosten

4. Kennis en Monitoring

- Er is veel kennis aanwezig maar er is weinig afstemming over de ontwikkeling van kennisproducten
- Er bestaat landelijk geen vastgestelde uniforme methode voor de kwantitatieve en kwalitatieve monitoring van GBDA.
- Onduidelijk is hoe de resultaten van monitoring worden gebruikt voor bijsturing van beleid

Aanbevelingen

GBDA kan effectief bijdragen aan het bereiken van meer landschappelijke kwaliteit, een betere biodiversiteit en klimaatdoelen. Op basis van bovenstaande conclusies resulteert dat in de volgende aanbevelingen op rijks-, provinciaal en regionaal gebiedsniveau om de verdere ontwikkeling en de implementatie van instrumenten gericht op landschapsversterking met GBDA een impuls te geven:

Landelijk beleid (Rijk)

- Veranker de doelstelling om 10% GBDA te realiseren programmatisch op rijksniveau.
- Stel een helder beleidskader vast met te behalen doelen, in te zetten middelen en uitgangspunten. Neem daarin definities op welke landschapselementen onder GBDA vallen en wat te stellen kwaliteitscriteria aan deze landschapselementen zijn

- Omvorming contraproductieve wet- en regelgeving naar stimulerende regelgeving voor aanleg nieuwe GBDA;
- Ontwikkeling van integrale en langjarige financieringsinstrumenten/verdienmodellen die aanleg, beheer en behoud in samenhang ondersteunen.
- Alleen dan kan GBDA effectief bijdragen aan het bereiken van meer landschappelijke kwaliteit, een betere biodiversiteit en de klimaatdoelen.

Provinciaal beleid, uitvoering en governance (provincie)

- Neem als provincie regie door te werken met gebiedsgerichte uitvoeringsprogramma's in plaats van losse regelingen en projecten.
- Richt als provincie structurele samenwerkingsplatforms in met vaste gebiedspartners en maak langjarige afspraken over GBDA. Verken of een gezamenlijke uitvoeringsorganisatie of coördinatiepunt op termijn mogelijk is en toegevoegde waarde heeft.
- Leg rollen en verantwoordelijkheden formeel vast (wie doet aanleg, beheer, regie, monitoring).
- Koppel beleid gericht op de realisatie van GBDA ook aan andere beleidsopgaven gericht op water, klimaat, stikstof, recreatie en landbouwtransitie.

Financiering en instrumentarium (Rijk en provincie)

- Stel structureel budget vanuit overheden beschikbaar passend bij de doelstelling om 10% GBDA in Nederland te realiseren;
- Koppel het budget van de rijksoverheid aan bovenstaande provinciaal uitvoeringsprogramma voor GBDA met bijbehorend 'geoormerkt' budget (multiplier);
- Ontwikkel één integraal financieringsinstrument per provincie dat alle kostencomponenten dekt.

- Introduceer langjarige beheercontracten (≥15–20 jaar) gekoppeld aan aanleg en herstel
- Combineer publieke middelen, private investeringen in bijvoorbeeld een landschapsfonds
- Richt een laagdrempelige één-loketfunctie in voor particuliere grondeigenaren, bewoners en agrariërs.
- Versimpel – contraproductieve- regelgeving, maak in plaats daarvan stimulerende regelgeving en verkort vergunningprocedures
- Kennis & monitoring (Rijk en provincie)
- Ontwikkel een landelijke uniforme systematiek voor kwantitatieve en kwalitatieve monitoring van GBDA
- Richt regionale kennisplatforms in en voorkom versnippering van kennisontwikkeling. Zet kennis en capaciteit van gebiedspartijen gebundeld in (zie ook uitvoering en governance).
- Gebruik monitoring actief voor bijsturing van beleid en uitvoering

Tot slot

Er zijn nu al veel mooie initiatieven en voorbeelden bij allerlei partijen in het agrarisch gebied. De realisatie van 10% GBDA kan echter alleen de noodzakelijke impuls krijgen als de regie, de samenhang in het beleid, de integrale financiering en de samenwerking bij beleidsvorming en uitvoering versterkt worden. Er is in het veld al veel kennis, betrokkenheid en uitvoeringskracht aanwezig. Als we deze weten samen te brengen, zal dat een sprong voorwaarts betekenen.

Bijlage 1: Resultaten inventarisatie BoerenNatuur (Deel 1)

Kansen voor verbetering samenwerking bij aanleg en beheer van landschapselementen

Hoe werken de verschillende uitvoeringsorganisaties samen bij de aanleg en het beheer van landschapselementen? Een inventarisatie van BoerenNatuur onder de meeste provinciaal secretarissen van de collectieven laat zien dat dit enorm verschilt. Werkt het ene collectief nauw samen met landschapsorganisaties, de andere doet dat weinig of alleen ad hoc. Uit het belrondje komen verschillende kansen naar voren om de samenwerking te verbeteren.

Zonder dat er in het verleden duidelijke afspraken vooraf zijn gemaakt hebben collectieven en landschapsbeheerorganisaties in veel provincies toch een eigen niche gevonden met een redelijke duidelijke taak- en rolverdeling. Een conclusie uit de gesprekken was wel dat met meer afstemming in de voorbereiding en planvorming de effectiviteit en kwaliteit rondom landschap nog kan verbeteren. Denk hierbij aan bijv. actief de koppeling te leggen met het ANLb, maar ook door vooraf gezamenlijk subsidiemogelijkheden tegen elkaar af te wegen. Vanuit alle uitvoeringsorganisaties wordt hard gewerkt om landschapsversterking een impuls te geven. Vaak is capaciteit bij de organisaties nog een beperkende factor om echt meters in het veld en in samenhang te kunnen maken. Voor het realiseren van bijvoorbeeld het Aanvalsplan Landschap of het behalen van de doelen uit de Natuurherstelverordening of de Kaderrichtlijn Water is dit een belangrijk knelpunt.

Kansen en aanknopingspunten

Uit het belrondje kwamen vanuit de provinciaal secretarissen de volgende kansen of aanknopingspunten voor het verbeteren van de uitvoering rondom landschap.

Een aantal kunnen nu al door collectieven worden opgepakt, andere punten moeten worden belegd bij de overheden.

- Organiseer met enige regelmaat een afstemmingsoverleg tussen provincie, gemeenten, waterschappen en alle betrokken uitvoerders om kansen te benutten of knelpunten op te lossen;
- Zorg ervoor dat bij nieuw aan te leggen landschapselementen meteen ook het beheer financieel en administratief geborgd is: check hiervoor altijd of beoogde nieuwe locaties in een subsidieregeling voor beheer vallen;
- Op dure grond is weinig animo voor de aanleg van landschapselementen. Instrumenten als herwaardering en langjarige contracten zijn nodig om landschapselementen uit te kunnen breiden.
- Zorg bij het uitwerken van een landschapsinvesteringsregeling voor goede afstemming met de uitvoering zodat maatvoering en voorwaarden aansluiten bij de (beoogde) landbouwpraktijk. Benut hiervoor de praktijk- en gebiedskennis van de agrarisch collectieven.
- Wanneer meerdere organisaties in een gebied bij de uitvoering betrokken zijn, hanteer dan dezelfde voorwaarden en vergoedingen voor de aanleg en het beheer van landschapselementen. Stel hiervoor een gezamenlijke strategie op met duidelijke uitgangspunten voor inrichting en beheer van de landschapselementen.
- Investeer in gezamenlijke kennisopbouw en -uitwisseling tussen agrarisch collectieven en landschapsbeheerorganisaties om effectiviteit en kwaliteit te verbeteren.
- Onderzoek wanneer vergunningentrajecten nodig zijn en of deze efficiënter ingericht kunnen worden.
- Er wordt veel aanbod gestuurd gewerkt, maar GGA's en andere gebiedsprocessen vragen een andere aanpak vanuit de beoogde doelen. Start hiervoor tijdig met de benodigde planvorming met de juiste partijen.

Bijlage 1: Resultaten inventarisatie BoerenNatuur (Deel 2)

Vanuit alle uitvoeringsorganisaties wordt hard gewerkt om landschapsversterking een impuls te geven. Vaak is capaciteit bij de organisaties nog een beperkende factor om echt meters te kunnen maken. Voor het realiseren van bijv. het Aanvalsplan Landschap of het behalen van de doelen uit de Natuurherstelverordening is dit een belangrijk knelpunt.

Bijlage 1: Resultaten inventarisatie BoerenNatuur (Deel 3)

Overzicht resultaten belronkje per provincie

Hieronder staat een kort overzicht van de belangrijkste punten uit het belronkje per provincie.

Provincie	Kansen en/of knelpunten in de uitvoering
Brabant	Herwaardering met kwalitatieve verplichting moet duidelijkheid geven aan de deelnemers. Budget bepaalt soms via welke regeling de uitvoering wordt geregeld. Hierdoor worden soms landschapselementen niet onder het ANLb gebracht, terwijl het daar het beste zou passen. Capaciteit is beperkend voor de uitvoering van de stila. Kennisniveau van de veldwerkers is nog niet overal helemaal op orde voor de juiste advisering.
Flevoland	Inkomstenderving voor nieuw aan te leggen landschapselementen is nog niet beschikbaar. Herplantplicht remt het animo. Behoud van de functie landbouw moet mogelijk blijven. Behoeftte aan langjarige contracten.
Friesland	Er liggen grote opgaven voor aanleg van singels in bepaalde gebieden terwijl beheer via ANLB niet is opengesteld. Regeling is soms uitgewerkt met bijv. te strakke voorwaarden maatvoering/uitvoering waardoor het niet goed aansluit bij de praktijk. Vergunning trajecten vragen veel tijd.
Gelderland	Jaarlijks is er overleg met gemeenten, ANV's, collectief, waterschap, tbo's tbv samenwerking en afstemming rondom landschap wat helpt om de uitvoering te coördineren.
Limburg	Behoeftte aan één fonds waarin alle subsidiepotjes samen ingezet kunnen worden. Bij beperktere middelen voor ANLb wordt afstemming over de locaties van de inrichtingen belangrijker om beheer ook te kunnen financieren. Capaciteit vanuit de organisaties is tot nu beperkende factor voor voortgang.
Noord-Holland veenweide	Herwaardering van grond tbv landschapselementen moet zsm beschikbaar komen om animo te vergroten. Bij de aanleg van nvo's regelt het collectief automatisch dat het beheer via het ANLb wordt doorgezet. Capaciteit is beperkend voor aanleg nvo's.
Overijssel	Huidige vergoedingen voor het beheer staan nog niet goed in verhouding tot nieuw aangelegde elementen. Behoeftte om kennis en ervaring over de inrichting, het beheer en benodigde vergunningen uit te wisselen met de andere uitvoerders. Afhankelijk van de route voor aanleg en beheer worden verschillende beheervergoedingen en contractlooptijden gehanteerd. Aanleg van nieuwe elementen gaat ten koste van mestplaatsingsruimte terwijl hier geen vergoeding zoals een herwaardering tegen over staat.

Bijlage 2: Areaal agrarisch natuurbeheer

Tabel uit het rapport 'Ecologische evaluatie agrarisch natuurbeheer'

Tabel 1.1 Ontwikkeling van het areaal agrarisch natuurbeheer in de periode 2014-2022 in hectaren per beheerpakket, opgedeeld in verschillende beheercategorieën. De kleuren maken inzichtelijk waar binnen de betreffende beheercategorie de laagste (geel) en hoogste (groen) waarden voorkomen.

Legselbeheer			2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
4 Legselbeheer			77276	75876	39762	38625	41773	44975	46289	47649	48000
4 Legselbeheer op bouwland			1431	1438	286	4954	5966	6701	7327	7554	7478
Grasland - zwaar beheer - grasland met rustperiode			2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1) Grasland met rustperiode			16902	19936	15413	14556	14865	15111	15017	14806	14353
1) Grasland met rustperiode & voorvelden			740	567	78	32	82	113	170	265	436
2) Kuikenvelden			0	0	1807	1890	225	298	292	264	282
Grasland - zwaar beheer - overige beheervormen			2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
13) Botanisch grasland			11029	8636	8319	7803	7624	7990	7932	7570	7670
5) Kruidrijk grasland			4774	4945	5299	5395	6163	6814	7118	7295	7648
8) Hoog waterpeil			0	0	1350	1509	1386	1491	1561	1763	1964
6) Extensief weiden			1140	1077	1092	1141	1278	1387	1423	1597	1797
3) Greppel plasdras			290	300	362	384	377	446	480	514	598
31 & 32) Insectenrijk grasland			15	15	52	40	40	37	31	31	12
3) Plasdras vroeg			20	14	11	7	6	8	4	3	4
Akker			2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
19) Akkerrand			79	65	1342	1761	2447	3227	3658	3962	3922
16) Vogelakker			0	0	402	680	849	1356	1444	1498	1507
15) Wintervoedsel			0	0	259	578	802	1008	1237	1350	1303
18) Kruidrijk akker			0	0	519	697	805	874	937	1011	1041
17) Bouwland hamster			340	340	348	344	331	593	606	611	604
4b) Rust op bouwland			1431	1438	755	412	412	463	506	409	430
40) Vogelgraan			0	0	0	0	0	60	168	245	246
14) Winterstoppel			0	0	30	34	12	43	20	45	16
SNLA) Chemie en kunstmestvrij graan			551	567	285	182	97	87	26	0	0
SNLA) Bouwland doortrekkende akkervogels			470	427	180	41	14	8	0	0	0
Sloot- en poelbeheer			2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
12) Ecologisch slootshonen			0	0	748	947	1011	1304	1313	1373	1354
9) Poel			42	45	43	53	53	53	51	49	49
30) Zwarte stern			0	0	7	7	18	17	30	28	24
10) Natuurvriendelijke oever			1	1	6	11	16	18	19	21	23
11) Rietzoom			8	8	8	17	17	14	15	15	14
Landschapselementen			2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
20) Hakhout			597	663	3374	3787	3814	4017	3824	3749	3962
26) Half- en hoogstamboomgaard			498	494	692	708	735	722	740	731	698
22) Knip- en scheerheg			76	80	140	152	195	205	207	204	198
21) Bomenrij			887	912	320	245	201	174	177	156	162
29) Bosje			49	49	95	136	119	141	149	150	149
23) Struweel			22	22	50	92	121	146	139	135	136
27) Hakhoutbosje			64	73	80	105	94	99	98	92	95
24) Struweelzoom			4	3	9	12	16	20	19	20	21
28) Griend			2	2	4	7	7	7	3	3	3
25) Solitaireboom			0	0	4	5	7	3	1	1	1
Overig			2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
39) Bodemverbetering			0	0	0	0	55	321	890	1064	1250
7) Ruigemest			0	0	36	17	52	28	12	12	18

Bijlage 3: Overzicht regelingen voor groenblauwe dooradering (Deel 1)

Quick Scan provinciale regelingen

Dit overzicht bevat een momentopname van provinciale regelingen en is op onderdelen niet volledig of inmiddels verouderd. Uit de interviews blijkt dat openstellingen en sluitingen van regelingen elkaar opvolgen. Ook valt op dat er tussen landschapsbeheerorganisaties verschillende interpretaties bestaan over welke regelingen gericht zijn op GBDA. Van heel breed (SNL) tot smal (erfbeplanting).

Provincie	Naam (subsidie)regeling	Subsidieerbare kosten					Subsidieerbare elementen			Reikwijdte regeling	Berekening subsidieerbare kosten	Uitvoerder regeling	Wie kan subsidie aanvragen
		Aanleg	Beheer	Herstel	Gederfde inkomsten	Afwaardering landbouw grond	Groene elementen	Blauwe elementen	Randen				
Gelderland	Regels Subsidieverlening Gelderland 2023: paragraaf 2.2b Biodiversiteit en landschap in het landelijk gebied						8 typen groene elementen	poel		Gehele provincie	Begroting	Provincie	Gemeente of eigenaar van landgoed
	Regels Subsidieverlening Gelderland 2023: Paragraaf 2.2f Functievariatie en inrichting						4 typen groene elementen: houtwal, struweelhaag, struweelrand en bosje	poel		Gehele provincie	Begroting	Provincie	agrariisch collectief
	Subsidie regeling Bos en Hout provincie Groningen 2023						Geen beheerpakketten : wel programma's bos, lijnen in landschap, erven, schoolpleinen			Gehele provincie	Begroting	Provincie	Stichtingen, gemeenten, waterschappen, TBO, Collectieven, ..
Groningen	Programma Landelijke Gebied 3 (PLG3) Biodiversiteit									lijst Groninger soorten	Begroting	provincie	Stichtingen, gemeenten, waterschappen, TBO, Collectieven, ..
	Programma Landelijke Gebied 3 (PLG3) landschap									Gehele provincie	Begroting	provincie	idem
	Waddenfonds									werkgebied Waddenfonds	Begroting	Provincie	idem
	Nationaal Programma Groningen									Gehele provincie (prio NPG gemeenten)	Begroting	NPG en provincie	idem
Flevoland	Programma Biodiversiteit: aanleg 60/70 erfingels						erfingels			gehele provincie		Landschapsbeheer Flevoland	één voor bewoners van (oude) boerenerven en één speciaal voor veelhouders.
	Bijdrage Ministerie LWN voor Flevolands Programma Landelijk Gebied (Versnellingsagenda)												
Friesland	Bijdrage Ministerie LWN voor Fries Programma Landelijk Gebied (Versnellingsagenda)												
	Bomer/bossenstrategie									Gehele provincie	Begroting	Provincie	Stichtingen, TBO

Bijlage 3: Overzicht regelingen voor groenblauwe dooradering (Deel 2)

Friesland	Waddenfonds - STUW										Waddenfonds- grens	Begroting	Waddenfonds- provincie	Stichtingen, gemeenten, waterschappen, TBO, Collectieven, ...
Friesland	LEADER										NW/ ZW en ZO Fryslân	Begroting	Province/SNN	Stichtingen, TBO, Collectieven, ...
	IMF (Iepen Mienskipsfûns)										Geheel provincie	Begroting	Streekwurk	Stichtingen, TBO, Dorpsbelangen, etc.
	LVVN Pilot GLB - Veenweide										Veenweide FRL	Begroting	LVVN	Stichtingen, TBO, Collectieven, ...
	NPI Niet landbouw										Geheel provincie	Begroting	Province/SNN	Stichtingen, TBO, Collectieven, ...
	NPI Landbouw										Geheel provincie	Begroting	Province/SNN	Stichtingen, TBO, Collectieven, ...
Limburg	Subsidiereregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap Limburg													Landschapsbeheer, TBO
	Subsidie landschapselementen 2025 Limburg											Normkosten	Provincie	particulieren, stichtingen, verenigingen, gemeenten etc
	Subsidie actieve soortenbescherming													
	Subsidie korte termijnmaatregelen ten behoeve van waterveiligheid 2024-2026													stichtingen en verenigingen, gemeenten of andere overheidsinstellingen, particuliere
	Subsidiereregeling stimuleringsregeling landschap 2.0 Noord-Brabant										52 van de 56 gemeenten	Normkosten	provincie	particuliere grondeigenaren, boeren en burgers
Noord-Brabant														
Noord-Holland	NPI : Investerings voor landschapselementen en inrichtingsmaatregelen ANLB													landbouwer en agr collectieven
Overijssel	subsidiereregeling uitvoeringsbesluit 2022 4.28 Ondersteunen van Overijsselse aandachtsoorten										overheden, TBO's, landgoederen	Normkosten	provincie	
	subsidiereregeling uitvoeringsbesluit 2022 4.33 Natuur voor Elkaar- inwonersinitiatieven										particulieren		provincie	

Bijlage 3: Overzicht regelingen voor groenblauwe dooradering (Deel 3)

[illegible]

Bijlage 3: Overzicht regelingen voor groenblauwe dooradering (Deel 4)

Zeeland	Integrale kosten subsidie (IKS)													Provincie	o.a. Stichting Landschapsbeheer Zeeland
	Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied 2021-2030													Provincie	o.a. Stichting Landschapsbeheer Zeeland
	Subsidierегeling Gebiedsinvesteringen Netten op Zee													Gemeente Borsele	
	Bijdrage Ministerie LNVN voor Zeeuws Programma Landelijk Gebied (Versnellingsagenda)												?	Landschapsbeheer Zeeland+ provincie	
Drenthe														Provincie / SNN	Agrariërs
	Duurzaam Boeren Drenthe KPI Landschap en Natuur												Maximaal € 4000,- euro uitvoerbudget		

Contact

LandschappenNL

LandschappenNL is het samenwerkingsverband van 20 landschapsorganisaties die zich inzetten voor de bescherming en het beheer van landschap, natuur en het cultuurhistorisch erfgoed in Nederland. We werken aan een landschap met een robuuste natuur, een hoge biodiversiteit en een rijke cultuurhistorie. Een landschap waar mensen kunnen wonen, werken, ontspannen en beleven, voor nu en voor toekomstige generaties. Door krachten te bundelen, versterken we de kwaliteit van het landschap en vergroten we de betrokkenheid van burgers.

Samen vertegenwoordigen we ruim **79.000** vrijwilligers, **308.550** donateurs, beheren we **119.657** hectare beschermde natuur en **854** monumenten. Door gezamenlijke inspanningen op provinciaal, nationaal en Europees niveau vormen we een krachtig netwerk.

Telefoon:

030-2345010

Email:

info@landschappen.nl

Website:

www.landschappen.nl

